

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

השיעור נמסר
במוצאי שבת-קודש

נצבים
אלול התשפ"ד בשל"ה
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

פתיחה בדברי שבח והודאה להשי"ת, על השמדת אויב וצורך גדול של עם ישראל. פרשת השבוע נקראת 'נצבים' בלבד, כי 'וילך' היא רק חצי פרשה. ובלשון קדמונינו נע"ג נקראת 'נצבים ב'ה'.

פירוט והרחבה על פי המפרשים, מהרש"א, בן יהוידע, צדקת הצדיק וכו', לצורך ביאור יסודות י"א החילוקים [עשרה שהובאו בקצרה בשיעור הקודם, ועוד אחד נוסף כעת], שלא היה הדבר נחשב צורך וכו' כמו שעשה שמואל הנביא, שבין רבא אשר הטריח את הקב"ה להוריד גשם בתקופת תמוז [עיין שיעור קודם], לבין חכמי קשטיליא אשר התפללו שירד גשם אז. וביאור עניין עטיפתם בטליתות, שזה לצורך אמירת י"ג מדות של רחמים. דין שאלת גשמים בימות החמה בארצות הצריכות אז למטר. עבירה לשמה. התנצלות בעונה, לפני שחולקים ומעירים על חכמים אחרים. בדברי בעל לשם שבו ואחלמה, לגבי ההבדל שבין הנסים שהיו בדורות הראשונים, לבין האחרונים. חומר עניין ביטול אמירת התרגום בקריאת ספר תורה.

בשבח הקונטרס החדש 'מקרא קודש' – דיני ומנהגי ראש השנה, מאת הרה"ג משה רצאבי שליט"א.

כל הזכויות שמורות למרן שליט"א
השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ן – בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6
מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 758
לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

בשם רחמן.

שיעור מוצאי שבת קודש פרשת נצבים, התשפ"ד
בשל"ה.

הערה מהקהל: בלי זילך?

תגובת מרן שליט"א: נכון. לצערנו זאת טעות נפוצה, כי חושבים – וכך ראיתי ג"כ כותבים בהרבה ספרים, שני 'כשהן מחוברות', שלישי 'כשהן מחוברות'... כביכול 'נצבים' ו'זילך', הן מחוברות. אבל, זאת טעות. הן לא 'מחוברות'. אלא קראנו בשב"ק זו, את 'נצבים כולה'. קראנו את כל פרשת נצבים. רק שלפעמים, מפרידים את 'זילך'. קוראים חצי פרשה, חצי 'נצבים', ובשבת הבאה את זילך וגו'. זה כאשר ישנה שב"ק נוספת, בין יוהכ"פ לסוכות, שאז קוראים פרשת האזינו, קוראים אז את זילך. לכן העורך ישים לב, להדפיס ע"ג חוברת השיעור, 'פרשת נצבים'. אין זילך. בהמשך השיעור, נרחיב בכך בעז"ה.

השיעור מוקדש

להצלחת כל התורמים הנכבדים – ואלה שעתידיים לתרום – למגבית השנתית 'אחת בשנה' לטובת פעילות מוסדות יד מהרי"ץ, להפצת תורה ומסורת יהדות תימן בארץ ובעולם. שיזכו לשפע ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, לבריאות איתנה ולפרנסה טובה, 'פני חיי ומוזני'.

ברוך ה', רואים שישנם פירות בפעילות, ניכר כי הזרעים והניצנים פרחו, וזה משפיע הרבה בא"י ובכל העולם. כָּכֵל הָאָרֶץ יֵצֵא קָנָם, וּבִקְצֵה תֵבֵל מְלִיחָם וְתַהֲלִים י"ט, ה"ו. כן ירבה וכן יפריץ.

כעת ישנה בקשה מיוחדת לרפ"ש, ולכן תענו אמן בכוונה. כמו"כ השיעור מוקדש להצלחת אפרת בת שלמה שתחי', לרפואה שלימה בכל הנצרך לה, ובהצלחה בכל מעשה ידה. בעבור שהתנדב אביה בעבורה למוסדות יד מהרי"ץ. השם ברוך הוא יזכה אותם, שיצאו מן העניין הזה בשלום, בלי שום נגע ופגע, אכי"ר.

כמו"כ השיעור מוקדש ע"י רבי חיים צבן בן משה אברהם הי"ו, מארצות הברית, להצלחתו ולהצלחת נות ביתו וכל בני משפחתו, הצלחה בפרנסה, ובריאות איתנה, רפואות וישועות לכל עם ישראל. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

וכמו כן השיעור מוקדש ע"י רבי אליהו בן זאב הי"ו, מארצות הברית, להצלחתו ולהצלחת נות ביתו וכל בני משפחתו. בריאות, פרנסה, ונחת. בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

וכמו"כ השיעור מוקדש לע"נ זהרה בת סאלם עוזירי ע"ה, בעבור שהתנדבו לעילוי נשמתה למוסדות נתיבות מהרי"ץ. המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונוק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכי"ר.

פתיחה בדברי שבח והודאה להשי"ת, על השמדת אויב וצורך גדול של עם ישראל.

דבר ראשון, נפתח בשבח והודאה להשי"ת, ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר', ברוך ה' שאיבד והשמיד אחד מגדולי צוררי ישראל, רשע גדול אשר הושלך כ'נצ'ר' נתעב [עי' ישעיה י"ד, י"ט]. תהי נשמתו צרורה בצרור נקוב... מלך מלכי השדים בְּחַרְמִיו, ירחף עליו...

ואנחנו נמשיך כעת בעזרתנו יתב' לעסוק בפיקודי י"י ישרים משמחי לב.

אומרים ב'אשמורות', אבד כל הקמים עלינו לרעה. לחם את לוחמנו. לחץ את לוחצנו. בכל הפיסקאות הללו, צריכים בעת ובעונה הזאת, לכוון עליהם באופן מיוחד, להגיד זאת בכוונה יתירה. הייתי אומר אפילו, לחזור על כך פעמיים. אם אפשר. או כל אחד לעצמו בקול נמוך. כל דבר הנוגע לעניין הזה, אנחנו צריכים שהקב"ה ימשיך ויאבד את כל אלה אשר נותרו, אותם שממשיכים בדרך. המקום ברוך הוא יפר עצתם ויבלבל מחשבותם, זממם אל יפק, ולא תעשינה ידיהם תושיה.

אם כי צריכים לדעת שבעצם כל זה – המלחמה שלהם נגדנו – היא בעצם בכדי לעורר אותנו, שנתקן את עצמינו. כי כאשר אנחנו מתעוררים – הגם שאנו רואים כי ישנם בקרבנו כאלה רשעים, אשר לצערנו עדיין אינם מתעוררים. אבל ראשית, אי אפשר לדעת מה בליבם. כתוב בדברי חז"ל, כי במצרים רצו לחזור בתשובה, רק ש'ליבא לפומא לא גלי'. אפילו שהיו רשעים. יכול להיות כי הם מרגישים את יד ה', אולם קשה להם להודות בצורה גלויה.

עכ"פ כאשר אנחנו מתעוררים, כפי שידוע מהגר"י סלנטר, שאמר כי אם בעירה אישישוק ישנו אברך שיושב ולומד ומתחזק, גם בפאריז ישנו סטודנט יהודי שאינו משתמד. למרות שהוא לא 'בדרך', אבל לכל הפחות הוא נשאר ביהדות. איננו עובר את הגבול. ואם ח"ו אותו אברך נחלש בלימודו, אזי ממילא ישנה חולשא. כאשר אנחנו מתעוררים, הדבר מוסיף ומשפיע קדושה בעולם.

יהי רצון שהקב"ה יזכה אותנו, שידי אויבי ישראל, לא תעשינה ידיהם תושיה'. אמן כן יהי רצון.

פרשת השבוע נקראת 'נצבים' בלבד, כי זילך' היא רק חצי פרשה. ובלשון קדמונינו נע"ג נקראת 'נצבים כלה'.

כפי שאמרנו לעיל, לגבי פרשת זילך', הדבר כבר ידוע בשערים מצויינים בהלכה, כי היא איננה פרשה נפרדת בפני עצמה. בדורות קודמים רבים לא ידעו מכך, לא שמו לב לזה, אפי' כתבו ככה בספרים, שהן שתי פרשיות. אבל לאט לאט הדבר התפרסם והתחזק, כי זאת טעות. זהו לא כפי שמחברים פרשיות אחרות, כגון תזריע ומצורע, וכן חוקת ובלק, או מטות ומסעי. בנדון דידן, לגבי נצבים וזילך, זילך' זאת אינה פרשה בפני עצמה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

כד:]: שהיא יותר מדוייקת – ההוא גברא, דאיחיב נגדא בבי דינא דרבא, משום דבעל גויה. נגדיה רבא, ומית. אשתמע מילתא בי שבור – סאבור – מלכא, בעי [צ"ל בעא] לצעורי לרבא.

אמרה ליה איפרא הורמיז, אימיה דשבור מלכא, לברה, לא ליהוי לך עסק [דברים] בהדי יהודאי. דכל מאן דבעיין ממרייהו, עביד להו. אמר לה, מאי היא? אמרה ליה, דבעו רחמי, ואתי מטרא. אמר לה, ההוא משום זימנא דמטרא הוא. לבעו האידינא, בתקופת תמוז, וליתי מטרא.

שלחה ליה לרבא, כוויין דעתך ובעי רחמי ויתי מטרא. בעא רחמי, ולא אתא מטרא. אמר לפניו, ריבוננו של עולם, אלהים באזנינו שמענו, אבותינו ספרו לנו, פעל פעלת בימיהם בימי קדם [תהלים מ"ד, ב']. ובעינינו לא ראינו.

אתא מטרא, עד דשפוך מרזבי דמחוזא לדיגלת. איתחזי ליה אבובא בחלמא, אמר, מי איכא דמטרך קמי שמיא כולי האי? קום (ואשני) מדוכתיך, דרתחי עלך מן שמיא. שני דוכתייה. למחר אשכחיה לפורייה דמירשם בסכיני. זהו לשון המאמר.

כפי שאמרנו בזמנו [בשיעור מוצש"ק כי תצא התשפ"ד], ידידנו הרה"ג פרץ מנחם גרבר הי"ו עורר את השאלה, לגבי מה שהבאנו [בשיעור מוצש"ק ואתחנן התשפ"ד] על חכמי קשטיליא, שהביאו גשמים בחודש תמוז, לדרישתו של מלך מרקש. מה נשתנה?

אזכיר לכם את הסיפור, אקרא אותו כלשונו. כל אלה הרבנים, רובם באו מקשטיליא מגורשים, הם ונשיהם ובניהם, במלבוש האלפלאמינגוס [נראה שהכוונה למלבושי ארצות אדום. יב"ן]. אמרו עליהם, כשבאו לעיר מאררוויקוס, לא היו הרבנים הנזכרים אוכלים משחיטת חכמי מאררוויקוס – מרקש – מפני כמה דינים שהיו חולקים עמהם. וכשנתקנאו בהם, שהיו עשירים גדולים, שהביאו עמהם ממון רב, הלכו קהל מאררוויקוס אצל המלך שהיה באותה העת, ואמרו לו עליהם לשון רע.

באותה הלילה, אמר רב אחד מהרבנים הנזכרים לחבריו, תדע לך אחי, שלמחר יקרא לנו המלך. מי ישלח ומי ילך לנו? והזמינו ג' מהם. ולמחרת שלח עליהם המלך, והלכו מהם ג' המוזמנים.

וכשראה אותם המלך, תמה על קומתם והדורם, והשכינה שהיתה על פניהם. אמר להם, אתם

בזה מובן מה שכתוב בספר הזוה"ק [פ' ויקהל דף רז: ובתיקוני הזוה"ק תיקון י"ט דף לח. ועוד], ובעוד הרבה ספרים, כי בתורה ישנן חמשים ושלוש פרשיות. וסימנך, 'לוחות האבן', אב"ן בגימטריא חמשים ושלוש. ומפרשים רבים לא הבינו זאת, ואמרו הרבה תירוצים דחוקים, כגון החומת אנך בתחילת פרשת תצוה, וכן שם הגדולים. הם נבוכו בזה, הרי ישנן חמשים וארבע פרשיות? ואמרו על כך, כל מיני תירוצים שניכר כי אינם מתקבלים על השכל הישר. אבל נתברר, כי זאת התשובה האמיתית.

אציין רק חלק מן המקורות, למי שרוצה לעיין בדבר. בסידור רבינו סעדיה גאון [דף שס"ה], תשובות הגאונים מהדורת גרש ירחים מדף של"ב, מדרש לקח טוב הנק' פסיקתא זוטרתא בפרשתנו, ספר האורה לרש"י [סימן ע"ג], קרית ספר להמאירי [חלק א' מאמר חמישי דף נ"ג], מקורות וציונים לרמב"ם פרנקל סדר התפילות [דף של"ח ד"ה האזינו]. ודיברתי כבר על כך בס"ד בשיעור מוצש"ק נצבים [וילך] שנת התש"פ.

שאלה מהקהל: א"כ לא לכתוב נצבים וילך? תשובת מרן שליט"א: רק נצבים. כשרוצים להדגיש שקוראים את הפרשה בשלמותה, אומרים נצבים כולה. כך קדמונינו כתבו. בגלל שלפעמים מפרידים את וילך, הדבר גרם שיחשבו כי אלו שתי פרשיות. ולכן בסוף פרשת וילך, כתבו 'שבעים פסוקים', כי עשו חשבון של שתי הפרשיות ביחד. זה שלושים פסוקים, וזה ארבעים פסוקים.

פירוט והרחבה על פי המפרשים, מהרש"א, בן יהודע, צדקת הצדיק וכו', לצורך ביאור יסודות י"א החילוקים [עשרה שהובאו בקצרה בשיעור הקודם, ועוד אחד נוסף כעת], שלא היה הדבר נחשב צורך וכו' כמו שעשה שמואל הנביא, שבין רבא אשר הטריח את הקב"ה להוריד גשם בתקופת תמוז [עיין שיעור קודם], לבין חכמי קשטיליא אשר התפללו שירד גשם אז. וביאור עניין עטיפתם בטליתות, שזה לצורך אמירת י"ג מדות של רחמים. דין שאלת גשמים בימות החמה בארצות הצריכות אז למטר. עבירה לשמה. התנצלות בענוה, לפני שחולקים ומעירים על חכמים אחרים.

אנחנו מדברים בס"ד [בשיעורים האחרונים], בעניין רבא שהוריד גשמים בתקופת תמוז.

אזכיר לכם את המאמר – ישנן חילופי נוסחאות, אני קורא לפי הגירסא של בעל עין יעקב [תענית דף

ערבי, אַחבאב אללה. דהיינו, אהובי השם. ועוד כמה נסים נעשו בימיהם, שאין הפה יכול לספר. זהו המעשה. אינני יודע, האם הכותב עצמו הביק, או שהוא הסתיר. מה הם עשו? נתעטפו בטליתות. מהי משמעות הדבר?

חושבני כי הדבר פשוט, זהו העניין של י"ג מדות. הרי כתוב בגמרא במס' ראש השנה [דף יז:] בזה"ל, וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פְּנֵיו וַיִּקְרָא [שמות ל"ד, ו'], א"ר יוחנן, אלמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאמרו. מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור, והראה לו למשה סדר תפילה. אמר לו, כל זמן שישראל חוטאין, יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. א"כ ישנו עניין, שאמירת י"ג מדות תהיה עם עטיפת טלית. מהרש"א שם מבאר, מהו העניין של העטיפה בטלית? מה ישנו בכך?

אומר מהרש"א כך, בספר ישן מחכמת המקובלים מצאתי וז"ל, נתעטף הקב"ה באותה טלית לבנה שנתעטף בברייתו של עולם, שעליו נאמר 'עוטה אור כשלמה', שמבתיק מסוף עולם ועד סופו כו'. והאריך בסוד העניין. מובן, שישנו כאן עניין כמס עפ"י הסוד.

חכמי קשטיליא היו 'מקובלים', וידעו את סוד העניין, איך לפעול ע"י י"ג מדות. הם הביאו את הפסוק, עֹטֶה אֹרֶךְ פְּשִׁלְמָה, נוֹטֶה שָׁמַיִם פִּירְעָה [תהלים ק"ד, ב']. והרי בפסוקים שאחרי כן נאמר, הַמְקַרְהַ 'בַּמַּיִם' עֲלֵי־תַיִו וְגו', הַמְשַׁלַּח מַעֲיָנִים בַּנְּחָלִים וְגו', מִשְׁקָה הָרִים מִעֲלֵי־תַיִו וְגו'. זהו הקשר. ואידך פירושא הוא, זיל גמור.

*

אמרנו בס"ד, כי יש לנו בס"ד להבין בעשרה דרכים, למה הדברים שונים? אקדים לפני כן, את שרשי הדברים בספרי המפרשים.

הרי את הפסוק הזה שבספר תהלים, אלהים באזנינו שמענו אבותינו סיפרו לנו וגו', אמרו אותו בני קורת. א"כ רבא מדבר אל הקב"ה, ומשתמש בלשון הפסוק, והוא רק הוסיף בסוף את המלים 'ובעינינו לא ראינו'. באזנינו שמענו, אבל בעינינו לא ראינו. רבא הוסיף כאן מלים קשות, מה שאח"כ הגמרא מגדירה, שהוא 'הטריח כלפי שמים'. כוונתו לומר, כי בדורות הראשונים היו נסים גלויים, ובדורות שלנו לא. תראה לנו עכשיו, נס גלוי. ואפילו שהפסוק הזה כתוב בספר תהלים, זה כבר מזמן דוד המלך ע"ה, והרי בזמן דוד

שבאתם לכאן לשבת בכאן? אמרו לו, אנו הם. ידענו שהיהודים – כלומר אנשי המקום – דיברו עלינו לשון הרע, ואמרו לך יש לנו ממון רב. ואמת היא, שיש לנו ממון הרבה. ועכשיו, אם אתה רוצה ממון, אנו נותנים לך יותר ממה שאמרו לך. ואם לאו, אנו נותנים לך דבר אחד, שאין שום נברא בעולם יכול ליתן לך. ויתמה המלך עליהם, ויאמר להם, מה הדבר שאתם רוצים ליתן לי, שאין שום נברא יכול לו? אמרו לו, אדונינו המלך, כל זמן שאתה רוצה גשמים, אנו נותנים לך גשם. אמר להם המלך, ואתם יכולים לזה הדבר? אמרו לו, אמת. אנו יכולים. אמר להם, תנו כתב ידכם, כל זמן שאני רוצה גשם, תתנו לי. נתנו לו כתיבת ידם, ושלח אותם בשלום.

הניח אותם עד תקופת תמוז, ואמר להם, תנו לי גשם. אמרו לו, טוב הדבר. נתעטפו בטליתות, וביקשו רחמים, ונענו מן השמים, וירדו גשמים. שלח להם המלך שיבואו אצלו, ולא רצו לילך. אמרו להם, אנו מניחים הגשמים לירד, עד שיטבע העולם במבול. ואם ירצה המלך לעשות מה שאנו אומרים לו, יכלא הגשם, ואנו הולכים אצלו. הלכו השלוחים, ואמרו אלו הדברים למלך. השיב המלך, אני אעשה כל מה שלבם חפץ. הלכו אחר כך אצל המלך ירום הודו, ועשה להם כבוד גדול, וקיבלם בשמחה גדולה ובכבוד גדול. אמר להם, מה אתם רוצים? אמרו לו, אדונינו המלך, תחזיר לנו כתב ידינו, שאנו יודעים שבימינו אנו יכולים לעשות כל מה שאנו רוצים מהשם יתברך, אבל בנינו אין אנו יודעים אם יהיו טובים עם השם יתברך כמונו, או לא. ולכן, תחזיר לנו כתיבת ידינו. אמר להם, טוב הדבר. עוד שאלו מהמלך, שלא יעשה שום היזק לאותם היהודים שהלשינו עליהם. אמר להם המלך, טוב. עוד שאלו מהמלך שיתן להם רשות ומקום לבנות בית כנסת להם ולבניהם לבדם. ונתן להם. והיא עד היום שהיו קורים עלאת אלעזאמה.

ובאותה שעה שהיו לפני המלך, עדיין היו הגשמים יורדים. צעק אחד מהרבנים ז"ל צעקה גדולה לפני המלך, ונשא עיניו לשמים ואמר, ריבונו של עולם, די לך מהגשם. כבר נתקדש שמך. ואדונינו המלך כבר קיבל עליו כמה ששאלנו לנו.

מאותו היום והלאה, היה המלך עושה להם – לרבנים הנז' – כבוד עצום. והיה קורא להם בלשון

שערי יצחק – השיעור השבועי

והראיה לכך, מן הגמרא בברכות [דף ל"ה ע"ב], א"ל רבא לרבנן, במטותא מינייכו, ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי, כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא. מפרש רש"י, ביומי ניסן – ימי הקציר.

כך כתב גם בספר שו"ת שב יעקב [סימן ס"א] בזה"ל, ובודאי כשנכנסו לארץ ישראל היה בנמצא תבואות לרוב, כי בארץ ישראל הקציר הוא בניסן וכו'. וארץ בבל – הרי רבא היה בבבל – היא פחות או יותר כמו א"י. כוונתו היא, לא כמו הארצות האחרות, כגון אירופה, ששם הדבר אחרת. משא"כ א"י וסביבותיה.

ולמפורסמים אין צריכין ראייה, דאותו זמן בארץ ישראל נגמרו התבואות לרוב, אף דיש להביא ראייה מקציר חטים דבועז היה בשבועות, וכמו שכתב התוספות יו"ט פרק ד' משנה ד' בבכורות, מכל מקום על פי הרוב, רובא דרובא היה ממש נגמר לרוב. הכי הרבה, זהו חודש סיון.

בספר גינת ראובן [קונטרס לקט רות דף תר"צ] כתב בזה"ל, הבאנו מחלוקת בחז"ל ובראשונים, אי חג השבועות הוא סוף הקציר, או תחילת עיקר הקציר. עיי"ש באורך. והנה ע"ש שהבאנו מהמדרש ברות רבה, שקציר שעורים וחטים הוא ג' חדשים. והנה אסור מדאו' לקצור קודם לט"ז ניסן, ולפ"ז מוכח ממדרש זה דאין שבועות סוף הקצירה וכו'. ישנו שם נדון, מתי זה בדיוק?

בכל אופן, מדברי מהרש"א רואים – כך מובן – כי ישנו הבדל בזמן, זה 'תקופת תמוז' וזה 'קציר חטים'. ההטרחה כלפי שמיא בנ"ד, היא הרבה יותר גדולה. בפירוש הנקרא עיון יעקב, כותב לבאר עוד בזה"ל, 'מי איכא דמטרח קמי שמיא כולי האי, להביא גשמים בזמן שאין צורך בו כולי האי, משום צער פורתא שהיה נעשה לך?

זאת אינה סיבה. הוא מפרש יותר, למה רבא נקרא מטריח. כי מה כבר יעשה לך סאבור מלכא? הוא בסה"כ רצה לצער אותו צער פורתא. לא משהו רציני. כך הוא מבין. ועיין לקמן.

*

בספר בית חדש [או"ח סימן קי"ז] כתב, כי יש לו קבלה מרבתינו, לא לשאול גשמים שלא בזמן, אפילו בברכת שומע תפילה. הרי ישנן ארצות, שצריכים גשם בקיץ. כי חז"ל קבעו, לפי ארץ ישראל

המלך כן היו נסים גלויים. אלא מאי, מי שיעיין במזמור, יראה כי בני קורח אינם מדברים על זמנם, אלא על זמן הגלות. כל המזמור מדבר, על זמן הגלות. כבר אז, הם ראו וצפו ברוח הקודש מה שיהיה. ממילא מתאים שרבא ישתמש בכך בזמנו, כי מראש כך היה המדובר.

וז"ל מהרש"א, קרא הוא בספר תהלים – כוונתו למה שאמרנו מקודם, רק שהוא לא הסביר זאת – על כל נסים שפעל הקב"ה מימי קדם.

ורבא נתכוון הכא בתפילתו, על שמואל הנביא שפעל כזה, להביא מטר שלא בזמנו, בימי קציר חטים.

הקשר אל הגשם הוא, כי כתוב ששמואל הנביא עשה זאת, בזמן שעם ישראל שאלו מלך, ושמואל הנביא, הראה להם כי הקדוש ברוך הוא הקפיד על כך, למה אתם מבקשים מלך ככל הגויים אשר סביבותיכם? לכן הוא ביקש, והיה גשם גדול בימי קציר חטים. ע"כ גם עכשיו מבקש רבא, תעשה לנו נס, כפי שהיה בזמן שמואל.

ואביו אמר לו, מי איכא דמטרח קמי שמיא כולי האי, להביא מטר שלא בזמנו. דלא דמי לשמואל, שעשה כן נגד ישראל, ואתה עושה כן בשביל שבור מלכא בתקופת תמוז שלא לצורך.

מדויק מדברי מהרש"א, כי ישנם כאן שני הבדלים. ראשית, אתה רבא עושה זאת, בשביל סאבור מלכא. משא"כ שמואל, עשה זאת נגד ישראל. דהיינו, שמואל רצה להוכיח את עם ישראל, להראות להם כי הם עשו טעות חמורה בכך שביקשו מלך, לכן הם נבהלו כאשר בא גשם שלא בזמנו, מיד כאשר שמואל התפלל. שמה הדבר היה טוב, כדי להוכיח אותם, שיתוודו ויתחרטו על טעותם, שיבקשו סליחה. אבל אתה – רבא – בשביל מה אתה עושה זאת? בשביל סאבור מלכא?

דבר שני, אתה עושה זאת, בתקופת תמוז. משא"כ שמואל הנביא, עשה זאת בימי קציר חטים. מדברי מהרש"א משמע, כי זהו הבדל שני, חוץ מן העניין שרבא עשה זאת בשביל סאבור מלכא, כי הדבר היה בתקופת תמוז. שמואל עשה 'בימי קציר חטים', שזה לא חודש תמוז, אלא חודש ניסן, שזהו סוף החורף, ואפשר שירד גשם בחודש ניסן. הרי אפילו בזמננו, ראינו כמו עינינו שירד לפעמים גשם בחודש ניסן.

וסביבותיה, מתי הוא זמן הגשמים, ואז אומרים ותן טל ומטר וכו'. השינוי שבין מוריד הטל למשיב הרוח ומוריד הגשם, ההבדל שבין הקיץ לחורף. כל העולם, צריך להיות לפי א"י. גם בחו"ל צריכים להגיד אותו הדבר. ובברכת השנים, ששים יום אחרי התקופה. אבל מה יהיה, אם הם צריכים גשם בקיץ? הם יכולים לומר ותן טל ומטר, בשומע תפילה. להכניס זאת בתוך הנוסח. לא בברכת ברכנו. אומר הב"ח, קיבלתי כי אין לשאול גשמים לא בזמנם, אפילו בשומע תפילה. מה שכן אפשר, לעשות תעניות וסליחות, אבל לא את נוסח הברכה.

וז"ל הב"ח שם, קיבלתי דיש לזוהר שלא לשאול גשמים כלל שלא בזמן שתיקנו חכמים, אפי' בשומע תפילה, אלא מרצין לפניו ית' בתעניות ובסליחות ב"ג מדות, ואומרים פסוקים ומזמורים של מטר, אבל אין שואלין ותן טל ומטר.

זכר לדבר, עובדא דרבא פ"ג דתענית (דף כ"ד), דבעא רחמי דליתי מיטרא בתקופת תמוז, ואתא מיטרא עד דשפוך מרזבי דצפורי לדיגלת. אתא אבוה איתחזי ליה בחלמיה וא"ל, מי איכא דמטרח קמי שמיא כולי האי. א"ל שני דוכתך, דרתחי עלך מן שמיא. שני דוכתיה. למחר אשכחיה דמירשם פוריא בסכיני. והתם לא קאמר תלמודא, דהיה שואל בברכת השנים. אלא סתמא קאמר, בעא רחמי דליתי מיטרא בתקופת תמוז, ומסתמא דבש"ת היה שואל מטר, ואפ"ה רתחי עליה מן שמיא. ואע"ג דרש"י פי', דרתחי עליה, לפי שביקש הגשמים בתמוז שלא לצורך, אלא כדי למלאות רצונה של איפרא הורמזי אימיה דשבור מלכא, כדאיתא התם, אפ"ה כיון דחזינן דאיכא סכנתא אף לחכמי התלמוד בדאטרח שלא לצורך אפילו בש"ת, כ"ש דאיכא סכנתא לדידן אף בדאטרח לצורך.

ושמעתי ששני גדולים עשו מעשה כשהיה עצירת גשמים בימות החמה, לשאול בציבור ותן טל ומטר בשומע תפילה, ונאסף כל אחד לעמיו באותה שנה. שני הגדולים האלה, לא השלימו את שנתם.

והסיבה היא, ותלו הדבר באטרחו קמיה שמיא. כך כותב הב"ח.

אבל הט"ז – שהיה החתן שלו – הוא אינו מסכים איתו. וזה לשונו, וראיתי למו"ח – למורי חמי – ז"ל שכ', קיבלתי דיש לזוהר שלא לשאול גשמים כלל

שלא בזמנם אפי' בש"ת, אלא מרצים בתענית וסליחות כו'. ושמעתי ששני גדולים עשו מעשה בעת עצירת גשמים בימות החמה לשאול בציבור ותן טל ומטר בש"ת, ונאסף כ"א אל עמיו באותו שנה, ותלו הדבר בדאטרחו קמי שמיא עכ"ל.

אם יש עיקר לקבלה זו, נראה פשוט שבתפילה של-ש"ץ קאמר. ולא מטעם שהטריחו כלפי שמיא, דלא נמצא דבר זה אלא בההיא דרבא פ"ג דתענית דף כ"ד, שכמעט שלא נענש על שביקש גשמים בתמוז שלא לצורך, כדפרש"י התם. והיינו, שהיה רוצה להראות למלך – דהיינו לסאבור – שיש לו כח להתפלל על הנס, כמו דאיתא שם. שם הוא רצה להראות, כי יהודים מסוגלים להוריד גשם לא בזמן, אבל בעצם לא היה צריך.

אבל במקום שיש צורך גשמים – הרי המדובר הוא שנחוי' גשם – אין שום טעם או ריח טעם למנוע בקשה של גשמים בש"ת. כדאיתא בס"י קי"ט, ששואל אדם צרכיו בש"ת, ועמ"ש שם. וחלילה שיהיה אדם נענש על ככה. אם אותם שני גדולים נענשו, זה כי היו סיבות אחרות. לא 'לתלות' בדבר הזה. כי את זאת, הם עשו כהוגן.

רק שהוא מוסיף ואומר, כי ישנו הבדל. אם לא שהש"ץ מזכיר זה בחזרת התפילה, זה אינו נכון, מטעם שזכרתי, שאז נעשה תפילת ציבור.

ונראה להביא ראיה מלשון רבי, שהשיב לבני נינוה, כיחידים דמיתו ובש"ת. למה הזכיר ובש"ת? היה לו לומר בקיצור, כיחידים דמיתו, דהא ע"ז היתה השאלה. אלא נר' דרמוז להם, שאפילו בש"ת לא יזכירו זה בציבור, דהיינו בתפילת הש"ץ. ע"כ אמר, כיחידים דמיתו, ובש"ת. דגם בש"ת תהיו כיחידים דוקא. כנלע"ד נכון.

כך שיטת הט"ז. להזכיר בתפילת הלחש, ולא בחזרת הש"צ.

מהרי"ץ [בעץ חיים דף מ"ו ע"א] והאליה רבה, אינם מסכימים עם הט"ז. הם אומרים, כי אפשר להגיד גם בחזרת הש"צ. וכך למעשה נהגו אבותינו בארץ תימן, כי הם היו צריכים שם גשמים אפילו בקיץ, בחדשים תמוז אב. גם מהרי"ץ וגם האליה רבה, דוחים את הראיה שהביא הט"ז בסוף דבריו, מה שהשיב לבני נינוה, 'כיחידים דמיתו ובש"ת'.

מהרי"ץ הרי לא ראה את הספר אליה רבה, הוא כותב זאת במפורש בספרו זבח תודה, 'לא זכינו

שערי יצחק – השיעור השבועי

צורך כולי האיי, משום צער פורתא שנעשה לך, כמו שהבאנו. הרי הבן יהודע, ראה את המפרשים, אשר סביב עין יעקב, כנודע למעיין בספריו.

שמתי לב, כי הבן יהודע, נוהג גם בזאת בחסידות ובענוה. כאשר הוא חולק על מפרשים מסויימים, הוא לא מזכיר אותם. הוא סותר את הדברים שלהם, מקשה על דבריהם, אולם מבלי להזכיר את שמותיהם. אותו הדבר אפשר לראות, גם בהמשך בדבריו בנ"ד שבספר בניהו, וכדלקמן.

גם בעל כף החיים, נהג כך בחסידות ובענוה. ספרו ומצאו עשרות מקומות, שהוא חולק בספרו על הבן איש חי, מבלי להזכיר אותו. הוא מביא ראיות, בלי להגיד שזה נגד הבא"ח. עיין שו"ת בית נאמן ח"ב דף קי"א, ואור תורה ניסן התשע"ב דף תרנ"ו.

הוא גם כותב במקום אחר, שהאדם לא יכתוב בלשון קשה. זה שם בכף החיים סימן תקמ"ה [סוף ס"ק ע"ט], באתי להעיר, כי צריך האדם להיזהר ברוחו בכל מה דאפשר שלא לעשות השגות על אחרים, ובפרט אם לא הגיע למדרגה זו. וכבר ידעת משו"ל במס' סנהדרין (דף צ"ט) על המלבין פני חבריו ברבים, והמביזה חבריו לפני ת"ח, והמתכבד בקלון חבריו. אלא יש לעשות בחכמה בכל מה שאפשר, שהדבר יובן מאליו. ובפרט אם מכוין לקנטר או להתכבד ח"ו, ראו שאני חכם, ונכתב בספר, כי בכ"ז שיזכירו הדבר ההוא ענוש יענוש עד עולם כ"ז שהספר קיים. וכבר כתבנו תוכחה ע"ז במקום אחר. והיזהר ברוחך, אם בעל נפש אתה. ואף אם ישיגו עליך אחרים בדבר שאינו כן, תשתוק ולא תבייש אחרים, כי אח"כ הדבר יובן מאליו, וה' ישלם לך עכ"ל.

הדבר מתוך היראת שמים שלהם. לכן הדברים שלהם התקבלו ברצון. וע"ע פלא יועץ סוף ע' ספר, ודברי יעקב חיים ח"א סי' א' אות ד'.

למרות שיש חילוק, כי הבן איש חי נחשב בקהילתו מרא דאתרא, ואולי בעל כף החיים היה גם כן תלמידו. ועי' סימן ב' סק"ה שכותב עליו 'ידידנו' הרב בן איש חי.

גם בנדון דידן, הבן יהודע חולק על העיון יעקב, ושואל על כך.

ולכן הוא אומר בזה"ל, ונראה לי בס"ד, דרבא ביקש גשמים מרובים, כאשר ירדו בימי שמואל, כדי לפרסם הנס ביותר. ובשביל קיום הנסיון, היה די

לאור הספר הזה, אבל עכ"פ את אותה הראיה שלו, הוא כתב מעצמו.

הם ענו רק על הסוף. משמע כי לגבי מה שכתב הט"ז מקודם – לגבי העניין של רבא – הם מסכימים לדבריו.

מהרי"ץ כותב כך, ראיתי להרב טורי זהב שכתב בסימן (קי"ג) [קי"ז], דלא הותר להזכיר שאלת הגשם בשומע תפילה, אלא דוקא ביחיד, לא בציבור. יעויין שם שמדייק הלשון, דשלחו בני ננוה לרבי וכו', והשיב להם כיחידים דמיתו יעו"ש.

ואחר המחילה, ואחר לחיכת עפר רגליו, יש להשיב. דמה שאמר כיחידים, היינו לומר שלא ישאלו בברכת השנים כבזמן שהוא צורך כל העולם בברכת השנים הקבועה לזה מרבתינו ז"ל, אלא דוקא בשומע תפילה. ולזה תמצא שהאריך לשון לומר, ובשומע תפילה. דקשה היה לו להשיב בקיצור, כיחידים דמיתו. אלא נתכוון לומר, כמו שכל העולם שואלין בברכת השנים, בין ציבור בין יחיד, כן בברכת שומע תפילה, בין ציבור בין יחיד וכו'.

ובהמשך כתב מהרי"ץ, וכן הוא המנהג מימי קדם, ואין פוצה פה ומצפצף.

בכל אופן, לגבי החלק הראשון, מה שהט"ז כתב בהתחלה, כי רבא הטריח שלא לצורך, על כך הם מסכימים איתו. ולכן הם לא נכנסו לדון בזה בכלל.

*

מה"ר יוסף חיים בעל בא"ח, בספרו בן יהודע [תענית שם], לגבי המלים 'מי איכא דמטרח קמי שמיא כולי האיי, שואל בזה"ל, קשה, וכי רבא עשה לכבוד עצמו דבר זה? והלא אם המלך דיברה טוב בעבור כל היהודים, שאמרה למלך לא להוי לך עסק בהדי יהודאי, דכל מאן דבעיין מרייהו עביד להו, והמלך הכתיש בזה והסכים לעשות נסיון, בירידת המטר שלא בזמנו. דהיינו לראות, האם רבא יצליח להביא או גשם. וזה הנסיון יהיה בנין אב ויסוד מיוסד, שלא להרע ליהודים כלל ועיקר מכאן ולהבא, ואינו בשביל רבא לבדו. ואם לא יעלה הנסיון, ודאי יצמח רעה ח"ו לישראל מכאן ולהבא, שלא יהיה חושש – סאבור – מגזירות רעות אשר יגזור עליהם. ולמָה הוה רתחא על רבא.

כך שואל הבן יהודע. מובן מן המלים שלו, שהוא מתכוון נגד העיון יעקב. הרי העיון יעקב אמר, 'אין

הפלא ופלא. זבעינינו לא ראינו, ובכל זאת אנחנו מאמינים, א"כ הזכות הזאת תעמוד לנו. זהו הפירוש בדברי רבא.

במלים אחרות, הגריי"ח חולק על רש"י. אבל הוא לא כותב בלשון, 'נראה לי דלא כפירוש רש"י'. מפאת כבוד התורה, הוא כותב בסגנון סתום, שרק המעיין יבין. אשריהם ישראל.

*

האם שמתם לב, כיצד מהריי"ץ – שהבאנו קודם – חלק על הט"ז? באיזה סגנון? הוא מקדים לכתוב בזה"ל, 'אחר המחילה, ואחר לחיכת עפר רגליו'. וכך הוא כותב, או בסגנונות דומים, בכל מקום. וכי ישנם כאלה האומרים, כי בזמנינו אין לכתוב דברים כאלה. כי מי שכותב דברים כאלה, הדבר בדיוק ההיפך, הוא מראה כמה שהוא חכם וגאה רח"ל. אפילו אם כתב לענ"ד, פירושו לעשרות דעתי. אני לכשעצמי אינני מבין זאת, יותר נכון תלוי מי אמר וכתב. אבל עכ"פ ישנם כאלה החושבים כך.

הערה מהקהל: הרב פעלים כותב בהקדמתו כי הוא לא כתב התנצלויות מרובות, בגלל שהוא חשש לאיפכא מסתברא.

תגובת מרן שליט"א: ליתר דיוק, נקרא את לשונו [שם בד"ה עוד]. יש מבעלי תשובות שני סוגים בעניין אחר. והוא, יש דרכו לדבר בתחילת תשובתו התנצלות לפתיחת פיו, והעברת קלמוסו באותו תשובה אשר משיב לשואליו, ומדבר במענה לשונו בדברי ענוה ושפלות שמשפיל עצמו למאד. ויש נחדל מלדבר דברים כאלה, אלא בראשית מאמר פותח יד בתשובה, ולא ברמות רוחא עביד הכי, אלא טעמו ונימוקו עמו דקמי שמיא גליא. ומה נפשך, אם הוא עניו ושפל באמת בפ"ע, למה יפרסם ענוה שלו. ואם באמת אינו עניו ושפל בפ"ע, ורק היד כותבת דברי ענוה אלו, הנה זה עון פלילי להתעטף בטלית שאינה שלו, ואין לך גאווה גדולה מזו יושבת בצפוני הלב, וחרושה על לוח לבו ע"כ.

אבל יש לי ראייה, שמהריי"ץ זיע"א אכן התכוון למה שהוא אמר. כי לפעמים עיינתי, באיזה מקומות, איך שמהריי"ץ כותב בשו"ת פעולת צדיק, כיון שהיו הרי הרבה ת"ח בזמן מהריי"ץ, ובשו"ת פעו"צ היה לו משא ומתן איתם, למשל יש שהוא בסגנון, זירץ העבד לקראתו. זכורני שהיה איזה רב מסויים, שמהריי"ץ אומר כי הוא רץ לקראתו, וטען לו כך וכך.

לירד מטר מעט. מבחינת סאבור מלכא, לא צריך שירד כ"כ הרבה גשם, עד כדי כך שהמרזבים של מחוזה יתמלאו גשמים ויגיעו עד נהר חידקל. זהו משהו יוצא דופן, נס גדול. בשביל הוכחה לסאבור מלכא, גם אם היה יורד מעט גשם, הדבר היה מספיק.

ולכן הוכיחו אביו, מי איכא דמטרח קמי שמיא כולי האי. ר"ל לבקש גשמים מרובים מאד שלא לצורך, כי אם ליפות הנס לעשותו כאשר היה בזמן שמואל הע"ה, באמרו באזנינו שמענו ובעינינו לא ראינו, דלכך אתא מטר א כולי האי, עד דשפוך מרזבי לדגלת.

גם בספרו בניהו [תענית שם] כתב כך, אבל שם הוא מתחיל מנקודה אחרת. הוא מדבר עם על מ"ש רש"י [לגבי מה שאמר רבא] זבעינינו לא ראינו. וז"ל, פירש רש"י, אבל בעינינו לא ראינו כלום, עכשיו ה'רא' לנו נפלאותיך. והוא נתכוון בזה על שמואל הע"ה, שעשה פועל כזה, להביא גשם שלא בזמנו. ועל זה קאמר, ובעינינו לא ראינו דבר כזה עדיין, ועכשיו הראה לנו. וכמ"ש מהרש"א ז"ל.

ולפי פשוטן של דברים, יש להתפלא בזה. דמדבריו מובן, שיש הפרש בתמונה – צ"ל ב'אמונה – בין ראינו בעינינו, לבין לא ראינו. ובאמת אין הפרש אצלנו, אלא אנחנו מאמינים אמונה גו"ש בדברים שלא ראינו, כאילו ראינו אותם בעינינו ממש. וא"כ מה קא טעין, הראינו בעינינו?

קשה להגריי"ח לקבל זאת. וכי ישנו הבדל, בין אם ראינו את הנסים, לבין אם לא ראינו נסים? אנחנו מאמינים בני מאמינים, גם בלי לראות. [עייין דבריו בכגון דא, גם בספרו גדולת חיים, ונביא בס"ד בשיעור פרשת האזינו דלקמן]. קשה להגיד, שרבא רצה לומר, שנראה את הנס. מהי הטענה הזאת?

לכן הוא אומר, נראה לי בס"ד הכוונה, הכי קאמר. הנה נסים ונפלאות הקדמונים אשר אבותינו סיפרו לנו, כמו עניין של שמואל הע"ה שהוריד גשמים רבים בתפילתו שלא בזמנם, אנחנו מאמינים בהם אמונה גו"ש – גמורה ושלימה – אעפ"י שלא ראינו בעינינו. ועל כן בזכות אמונה זו, שאנחנו מאמינים בדבר פלא אעפ"י שלא ראינו בעינינו, ראוי שנזכה לנס כזה עתה בזכות האמונה הזאת.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ה' יתברך אינו מצוה כלל, ואפילו כונה לשם שמים אם אינו רצון ה' יתברך אינו כלום. למרות שאני מתכוון לשם שמים, זה אפס.

ורבא נענש בחולין [דף קל"ג ע"א] על דאטרח למריה כולי האי [תענית דף כ"ד ע"ב] אף שנענה. כעת תשמעו דבר מבהיל. מהי הסיבה? וז"ל, דזה נקרא הפצר, שמפציר כל כך עד שמוכרח כביכול ה' יתברך למלאות רצונו, והוא ראה שהתפלל ולא נענה. [לכן זה שונה מחכמי קשטיליא. יב"ן]. וידע בבירור דה' יתברך שומע קול תפילתו, וכשאינ עונה ודאי יודע שאין זה ראוי, אבל הוא ראה שיהיה קידוש השם גדול בדבר לעיני המלך, וחשב יבוא הנס מכל מקום, ובא בחזקה באזנינו שמענו כו'. וה' יתברך הוצרך לבטל רצונו כביכול נגד רצון רבא, על דרך שאיתא [תענית דף כ"ג ע"א] בחוני המעגל, שאתה כבן המתחטא לפני אביו ועושה רצונו, אבל מכל מקום היה נזוף על כך כי אין זה ראוי לישראל. ונזוף פירוש מרוחק מחוץ למחנה שכינה, כי זה שלא עשה עדיין דבר מעצמו רק פעל בהפצרה אצל ה' יתברך, לא קראו הכתוב ולא נמצא על זה לאו מפורש בתורה, אבל מכל מקום אין ראוי לקדושים אשר לפני ה' תמיד.

אבל לעשות מעצמו נגד משפט התורה או רצון ה' יתברך, זה נחלת הגוים [מהם המקור לפתגם, המטרה מקדשת את האמצעים. יב"ן]. וזה כל שורש ראשית גוים דעמלק, שהוא בשורש אחד עם בלעם, שהוא הדעת דרע נגד משה רבינו ע"ה וכידוע. ובלעם נתנבא במעלת ישראל, ועם כל זה אמר הנה אנכי הולך ויעץ להכשילם, וכן רצה לקללם, אף דידע שאינו רצון ה' יתברך חישוב לעשות ולפעול נגד רצון ה', תחילה בהפצרה על ידי קרבנות, שגם ה' יתברך יתרצה לזה, וכך דרכו של יצר הרע הולך ממדרגה למדרגה, היום אומר לו עשה כך ולמחר כו' [שבת דף ק"ה ע"ב], ואחר כך יעץ במעשה להכשילם, שחשב שעל ידי זה ח"ו יופר עצת ה' יתברך הדבוק בישראל וכו'.

שאלה מהקהל: לפי דבריו, לא נפסק ש'גדולה עבירה לשמה'?

תשובת מרן שליט"א: זו דרך מסוכנת. יש לכך שלושה תנאים. כפי שהבאנו בקובץ דברי חפץ [כ"ב אות מ"ג, דף פ"ה פ"ו], ישנו שם מאמר ארוך על כך. ישנם בכך עוד פרטים, כמובא שם בהרחבה.

וכשאני רואה, את מה שהם כותבים, ולעומתם את מה שמהרי"ץ כותב, הדבר 'כרחוק מזרח ממערב'. ותמהתי שמהרי"ץ כותב עליהם, בסגנון שהם גדולי הדור'. לפי דעתי, הם לא הגיעו לקרסולי רגליו, ומהרי"ץ מכבד אותם מאד מאד. שמע מינה כי ככה מהרי"ץ הרגיש, מרוב ענותנותו.

*

ממשיך בספר בניהו, ונראה שהוא ביקש גשמים מרובים מאד, כמו שירדו בימי שמואל הע"ה גשם עצום ורב, שאין דרכו לירד גשם עצום ורב בקיץ, אבל גשם מועט אפשר, ולכן גם הוא ביקש גשם עצום ורב. ולכך אתא מטרא בריבוי כ"כ, עד דשפוך מרזבי לדגלת, שנתמלאו החפירות שעושין בקרקע ברחובות העיר, והמים היה הולך לחידקל. רצונו לבאר, שלא נבין כי 'מרזבים' היינו המרזבים שבגגות, אלא הכוונה כמו תעלות ניקוז. הרי כבר אמרנו בזמנו, כי מחוזה זה על יד החידקל, כמבואר בגמ' ברכות.

כעת תשמעו, את דברי רבינו צדוק הכהן מלובלין [ליקוטי מאמרים אות ט"ז]. אנחנו מכירים את גיחזי, וההסתכלות עליו בדרך כלל היא שהוא היה גרוע מאד. שיקר בכך שאמר לנעמן, ויאמר, שָׁלוֹם. אֲדֹנָי שְׁלַחֲנִי לְאֹמֶר, הִנֵּה עֵתָה זֶה בָּאוּ אֵלַי שְׁנֵי נְעָרִים מִהַר אֲפָרַיִם מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים, תְּנֵה נָא לָהֶם כֶּסֶף וְשֵׁתֵי חֲלָפוֹת בְּגָדִים [מלכים ב' ה', כ"ב]. לא אכנס כעת אל העניין הזה, אלא רק לגבי הנקודה שהוא כותב אח"כ. הוא סובר, שגיחזי לא שיקר. הם אכן באו. הוא ביקש בשבילם, לא לעצמו. אבל הטעות שלו היתה, כי הרי הוא ידע שאלישע לא רוצה לקחת, והוא עושה נגד רצונו. מסכנים, נזקקים ועניים, לכן לפי דעתו כדאי שנעמן יתן להם. במלים אחרות, זאת 'עבירה לשמה'.

גיחזי חשב, נכון שאלישע לא רוצה – ואם אלישע אינו רוצה, הדבר סימן שזהו רצון ה', שהוא יתב' לא רוצה – אבל בכל זאת, גיחזי עשה 'עבירה לשמה'. הוא מאריך על כך. לא אכנס כעת אל הפרט הזה. אבל זאת הקדמה למה שהוא אומר בענייננו.

וזה לשונו, הוא חשב יבוא הישועה לנביאים מכל מקום, וחשב כיון דכונתו לשמים מה בכך אם עושה נגד רצון ה' יתברך. וכעין מחשבת שאול, שאמר לו [שמואל א' ט"ו, כ"ב] שְׁמַע מִזְבַּח טוֹב וּגּוֹ, כי אין המצוה אלא כשהיא רצון ה' יתברך, ואם אינו רצון

דהתם הטריח את קונו כמ"ש לעיל [דף כג.], משמע דגמ' באמרו לא כך שאלתי וכו', מכל מקום כולי האי לא הטריח את קונו בהטחת דברים כלפי מעלה כלל, רק שמא על ידי זה היה גורם לחלל שם שמים ותו לא. למה אתה אומר, שמואל? חוני המעגל, הוא יותר קרוב. הרי הגמ' במסכת תענית – לפני כן – אומרת, שכשירדו גשמים בזעף, הוא אמר, לא כך שאלתי. וכאשר ירדו טפטופים, הוא אמר, לא כך שאלתי. הטריח את הקב"ה.

משא"כ הכא – רבא שהטיח דברים כלפי מעלה – דכל כי הני מילי למימרניהו כלפי שמיא, ודאי טרחא יתירתא אינהו. והם כביכול הטורח בעצם וראשונה לפניו יתעלה, כדכתיב [מלאכי מלאכי ב', י"ז] הוֹגְעֶתֶם (את) יי' בְּדַבְרֵיכֶם.

ובהמשך הוא כותב, ואולם מה שכתב מהרש"א בזה, משום יקרא דשבור מלכא הוא דעביד הכי, משא"כ שמואל הנביא שהיה בשביל כל ישראל, והיינו טרחא יתירתא, לא הבינותי דבריו. דמי הגיד לנו, שגם רבא לא כיוון לקידוש ה' נפלא, עד שידע כי יש אלהים בישראל, כדכתיב [דברים ד', ז'] פִּי מִי גוֹי גָדוֹל וְגוֹי פִּי יי' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאנוּ אֱלֹהֵינוּ, וכמאמר אלישע גבי נעמן. אלא מחוורתא כדקאמרן.

כעת תשמעו, איזה סגנון נוסף מעניין. אם ירצה האדון הזה, ויבטל דעתנו מפני דעתו העליונה. כנראה הוא מתכוון, שהדבר הפוך. כוונתו לומר, שהוא – מהרש"א – יבטל דעתו מפני דעתו. אבל הוא כותב ההיפך, אם הוא ירצה הוא יבטל את דעתנו מפני דעתו העליונה...

יפה. זהו כעין סגנון בגמרא שבת [דף ל' ע"ב], שאילתא דשאלנא קדמיכון. והכוונה, השאלה שאתם שאלתם. אבל הוא אומר, שאני שאלתי. זאת דרך ענוה.

והיותר מחוור אצלי לפי קוצר דעתי, דאמ"ל הכי, כלפי הדין דאמרינן בירושלמי פרק הרואה סימן ז' [הלכה א'], בשר ודם יש לו פְּטוּרין, אם הטריח עליו ביותר הוא אומר אשכח פלן דקא מטרח לי, אבל הקב"ה אינו כן, אלא כל מה שאתה מטרח עליו הוא מקבלך, שנאמר [תהלים נ"ה, כ"ג] הַשְׁלֵךְ עַל יי' יְהַבֶּךָ וְגו' ע"כ.

והשתא היינו דקא"ל, דכל כי האי, לא היא טורח יותר ויותר מדאי לא מטרחינן בכהאי גוונא וק"ל.

הר"ר חיים אברהם מיראנדה, בספרו דקדוקי חברים [תענית שם] כתב בזה"ל, 'שלחה ליה לרבא' דרחמא ליה לרבא עכ"ל. היא היתה אוהבת את רבא. במובן מחשיבה ומכבדת.

מפירושו משמע, דמשום דהוה בעי שבור מלכא לצעורי לרבא על דקטל גברא, ואימיה דשבור מלכא באהבתה לרבא, הצילתו בדבריה, ושלחה לאמור לו כדי להצילו מרעתו.

ובודאי הגמור, ששלחה להגיד לו את כל המאורע והדברים שעברו בינה ובין המלך בנה, והזהירתו שיכוין דעתו להתפלל על הורדת המטר עכ"פ, כי בזולת זה מעותד הוא להצטער, ואפשר מין צער קרוב לסכנת נפש.

הוא – בעל דקדוקי חברים – חושב אחרת. אנחנו מבינים, כי סאבור מלכא רצה לצער את רבא במשהו קטן, כמ"ש בהדיא בעיון יעקב וכדלעיל. אבל הוא אומר, כי אולי זאת היתה סכנת נפשות.

דאי לא תימא הכי, זר ורחוק לצייר גברא דכוותיה דרבא, קדוש אלהים זה סיני בקודש, שעשה כזאת להטריח את קונו, בנסותו את ה' לאמר היש ה' בקרב ישראל אם אין, משום יקרא דאתתא שלא תצא שקרנית בדבריה, חלילה.

והגם שנאמר ששלחה לו נוסח דברים, שמכללן נוגעים לקידוש ה', מכל מקום אכתי לא נמלט אותו צדיק, בעבור דעל קדוש ה' באופן זה לא נצטוינו. וזה ברור. מצד אחד הוא מסביר, למה רבא עשה זאת. ומצד שני, למה הוא נענש.

אבל הוא אומר, א"כ קשה לי טובא ההיא דפירש"י בפרק הזרוע [חולין דף קל"ג], דמשום יקרא דאימיה דשבור מלכא הוא דעביד הכי. אטו משום יקרא דאתתא, שלא תצא שקרנית לפני המלך, ואפילו הך שתתחייב ראשה לו, מי עבדינן הכי? (אתמאה) [אתמאה]. זאת איננה סיבה.

ובהמשך הוא כותב, לגבי המלים 'מי איכא דאטרח קמי שמיא כולי האי', בזה"ל, עיין מהרש"א, דכלפי שמואל הנביא ששאל מטר בימי קציר חטים, הוא דקאמר ליה הכי יע"ש. ובעיקבות משיחיו – זה סגנון מעניין, לא שכית, אבל הכוונה מובנת (עשה זאת כמליצה מן הפסוק [תהלים פ"ט, נ"ב] אֲשֶׁר תִּרְפוּ עֲקֹבוֹת מְשִׁיחֶךָ) – לקוצר דעתי יותר קרוב אפשר לומר, דכלפי חוני קאמ"ל הכי. כלומר דאע"ג

שערי יצחק – השיעור השבועי

קציר חטים. על כך הוא אומר, לא מתקבל בלבי. אתה אומר, כי נגד סאבור מלכא, זאת לא סיבה להוריד גשם. אבל הוא אומר, לא.

זה אין מתקבל בלבי. דהא גם נגד מלך הגון מאומות העולם הוי ג"כ קידוש השם. וכהא דאיתא במסכת תענית [דף יח:]: ונבוכדנצר מלך הגון וראוי ליעשות נס על ידו.

והנה ידוע שהוא – נבוכדנצר – החרים את ביהמ"ק וכו'. וא"כ מכל שכן שבור מלכא, דנתכנה בשמו מר שמואל ורבא, כדאיתא במסכת פסחים [דף נ"ד סע"א] אמר רבא, אמינא מלתא דשבור מלכא לא אמרה, ומנו שמואל. איכא דאמרי אמר רב פפא אמינא מלתא דשבור מלכא לא אמרה, ומנו רבא וכו'. ופירש"י שם, שמואל קרי ליה רבא שבור מלכא, משום דבקי היה בדינין, והלכתא כוותיה כדין היוצא מפי המלך שמתקיים, ושבור מלך פרסיים היה בימי רבא עכ"ל.

ובמסכת בבא קמא [דף צ"ו ע"ב], אתא לקמי דרב נחמן וכו', אמר ליה רבא וכו', אמר ליה לא אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מידי, דאמר הונא חברין עלאי אנא ושבור מלכא אחי בדינא וכו' דאנא ושבור מלכא שמואל אתי בדינא עכ"ל.

וגם היה אוהב ישראל, דאיתא במסכת מועד קטן [דף כ"ז ע"א] א"ל שבור מלכא לשמואל, תיתי לי דלא קטלי יהודי מעולם יעו"ש. וגם לא היה מכשיל לישראל כשר להאכילו איסור, כמבואר בסוף מסכת ע"ז [דף ע"ו סע"ב] יעו"ש. ונראה משם, שהיה יודע הלכות איסור והיתר. ובסוף מס' בבא מציעא [דף קי"ט סע"א] נראה שהיה בקי בדיני ממונות, ע' פירש"י ותוס' שם, דה"מ שבור מלכא. וא"כ ודאי שהיה הגון יותר מנ"נ. הוא מאריך להביא הרבה בקיאויות, מכמה וכמה מקומות בש"ס.

שוב ראיתי בס' סדר הדורות תו"א [אות ש'] שהקשה על התוס', דהלכה כשמואל בדיני ולא באיסורי, ובקיאות מלך פרס היה באיסור בסכין עכ"ל. ולא קושיא היא כלל לענ"ד, דכוונת התוס' הוא דאפי' באו"ה היה בקי, וא"כ מכש"כ הוא שהיה בקי בד"מ. דהא כתיב בספר משלי [כ"ט, ד'] מלך במשפט יעמיד ארץ וגו'. ועיין מסכת כתובות [דף ק"ה ע"ב], ובתוס' שם, דה"מ מאי דכתיב וכו' יעו"ש. עוד שם [כ"ה, ג'] שמים לרום וארץ לעומק, ולב מלכים אין חקר. פירש"י וללב מלכים אין חקר,

להטריח את הקב"ה, לפי העניין, זהו דבר אפשרי, אבל לא כל כך כפי שאתה עשית.

חושבני, כפי שכנראה גם אתם מרגישים, לא כולם הולכים באותו התייב. אבל בכל אופן, לא נראה לי שהוא צודק. כי פשטות הגמרא היא, שסאבור רצה רק לצער מעט את רבא, אבל הוא אומר כי הדבר היה סכנת נפשות. לא נראה, עד כדי כך.

בכל אופן, הוא מזכיר לנו כי ישנו עוד מישהו אשר הטריח כביכול, לא רק שמואל הנביא, אלא כעת גם חוני המעגל. אני חושב, כי לפי דבריו, אפשר לנו לפרש היטב את סגנון לשון הגמרא, בדברי אבוה דרבא, 'מי איכא דמטרח קמי שמיא כולי האי' – 'מי איכא היינו, האם ישנו עוד מישהו כמוך – כי יש לנו את שלושת האפשרויות. א' שמואל, הביא גשם בימי קציר חטים. ב' חוני המעגל, הטריח בכל פעם, כאשר ירדו גשמים מועטים, וגם כאשר ירדו גשמים מרובים, הוא אמר 'לא כך שאלתי', 'לא כך שאלתי', עוד הפעם ועוד הפעם. ג' השלך אל י"י יהבך. אם כן, זה לא זה, ולא זה, ולא זה. 'מי איכא', אין אף אחד כמוך, שעשה כמוך. אתה עשית משהו, שאף אחד לא עשה כמוך. אם נסכם את כולם ביחד, הלשון 'מי איכא' היא מדוייקת.

צריכים לבאר כאן, דבר נוסף.

הרי גשם בזמן הקיץ, זה סימן קללה. הדבר לא טוב לשדות, לפירות, לתבואה. כמו כן, הדבר בא בהפתעה, והאנשים נבהלים מכך שפתאום יורד גשם, הם אינם מוכנים לזה. לכן זו הטרחה גדולה כלפי שמיא, לְשָׁנוֹת את ההנהגה כלפי הבריות, שיסבלו מהתוצאות של זה.

*

בספר מצב הישר [ח"ב, זהר בראשית, דף ח"פ–פ"ט] כתב בזה"ל, זה שכתב מהרש"א, דכוונת רבא היתה לעשות כשמואל הנביא עכ"ד בזה, יפה כתב. שכן כתיב בספר שמואל [י"ב י"ז–י"ח] הלא קציר חטים היום אקרא אל י"י ויתן קולות ומטר וגו' ויקרא שמואל אל י"י ויתן י"י קולות ומטר ביום ההוא. אך זה שכתב מהרש"א, דלא דמי לשמואל שעשה כן נגד ישראל וכו' כנ"ל בסמוך.

כפי שאמרנו מקודם, מהרש"א אמר שני חילוקים. האחד, ששמואל עשה נגד כל ישראל, והמטרה היתה להוכיח אותם. משא"כ רבא, היה רק נגד סאבור מלכא. והחילוק השני, שהדבר היה בימי

וגם במסכת נדה [דף כ' ע"ב] רואים, שתמיד היה לו משהו נגד. כתוב שם כך, אפרא הורמיז, אמיה דשבור מלכא, שדרה דמא לקמיה דרבא. הוה יתיב רב עובדיה קמיה, ארחה. הוא הריח את הדם.

אמר לה, האיי דם חימוד הוא. הוא ידע, לפי ריח הדם, שזהו דם חימוד. היא כ"כ התפעלה, אמרה ליה לברא, תא חזי, כמה חכימי יהודאי. איזו חכמה יש ליהודים. היכן ישנם דברים כאלה?

אמר לה – כך הוא ענה לה – דלמא כסומא בארובה. טוב, הוא רק 'קלע', ככה יצא לו. זהו כפי שתמיד הרשעים מחפשים תירוצים דחוקים ורחוקים להיתלות בהם.

מה היא עשתה? הדר שדרה ליה שתין מיני דמא, וכולהו אמרינהו ההוא בתרא וכו'. לא ניכנס כעת, לכל המעשה הזה. עכ"פ רואים, שהוא היה בעל דעה מנוגדת לישראל בכלל, ולרבא בפרט.

לגבי מה שהוא שואל, שרואים כי סאבור היה מלך הגון, אשר אהב את ישראל וכו'. התשובה היא, נכון. אבל זהו אינו אותו סאבור הזה.

בספר סדר הדורות [חלק שני דף קע"ו] כתב בזה"ל, נראה, כל מלכי פרס נקראים סאבור מלכא, כמו מלכי מצרים נקראים פרעה. אם כן, היה 'סאבור' בכמה דורות. גם בזמן שמואל, וגם בזמן רבא. היו הרבה מלכים בשם סאבור, אבל זהו אינו אותו המלך. בזמנים אחרים, הוא היה מלך הגון, וזה שהיה בזמן רבא היה בעייתי. לכולם קראו באותו השם, סאבור. כמו פרעה.

וכן מלכי פלשתים, כולם נקראים אבימלך. כך השיטה שלהם, לתת את אותו השם. אותו הדבר בנדון דידן. חושבני כי על פי זה, כל הראיות שלו נופלות.

*

נשאר לנו לבאר, את שתי התשובות האחרונות [שהובאו בשיעור הקודם]. הבאנו כי ישנו הבדל בין הצדיקים, האם הולכים בדרך הטבע או בדרך הנס.

חכמי קשטיליא, אל מול רבא. ישנו הבדל גדול בין הדורות, אבל אפילו בזמן חז"ל, ישנם שני סוגי גדולי ישראל. ישנם צדיקים גדולים, מן הסוג של רבי חנינא בן דוסא, או כפי שהבאנו מקודם את חוני המעגל, עובדי ה' ביראת שמים רבה. וישנם גדולים חכמים וצדיקים, שהם היו מפורסמים יותר בתורה ובהלכה, והדרך שלהם בעבודת ה' היא אחרת.

שכמה דינים באים לפניהם, וכמה מלחמות, וצריכים לתת לב לכולם וכו' עכ"ל. גם מש"כ שם, ואין נראה שיתלה בקיאותו במלך פרס, וכי לא נמצא בישראל בקי בדינים לתלות בו עכ"ל. ונראה דרש"י הרגיש בקושיא זו, ותירצה בנעימת לשונו. שכתב, והלכתא כוותיה, כדין היוצא מפי המלך, שמתקיים עכ"ל. וכוונתו בדרך דאיתא במסכת בבא בתרא [דף ג' ע"ב] אי אמר מלכותא עקרנא טורי, עקר טורי וכו' יעו"ש. ולעניין שמואל הוא, כהא דאיתא במסכת שבת [דף ק"ד ע"א] קושטא קאי, והזכרת שמו הוא לאו בדוקא, אלא משום שהיה בימיו. וזהו שמסיים רש"י, ושבור וכו' היה בימי רבא עכ"ל. וזה שבחר בעל סדר הדורות לומר דנקרא שמואל שבור מלכא, לפי שהיה חשוב אצל מלך פרס עכ"ל. ור"ל כדרך דאיתא במסכת שבועות [דף מ"ז ע"ב] קרב לגבי דהינא ואידהן, עבד מלך כמלך יעו"ש.

אבל לא יוכחד תחת לשוני, שגם זה אין נראה בעיני כלל. דהא גם מר יהודה היה חשוב בעיניו, כדאיתא בסוף מסכת ע"ז שם, ואעפ"כ לא נקרא בשום מקום בשם שבור מלכא. אבל האמת הוא, שהיה מחבב כל ישראל, וגדולי ישראל היה מחבבם ביותר, ובימי שמואל היו הרבה גדולי ישראל, והבן. וע"י כל דברינו הללו, נלע"ד דלא כמהרש"א, אלא משום שזהו שינוי הטבע לגמרי, ונס גדול. כדכתיב בספר שמואל א' שם [פסוק ט"ו], גם עתה התיצבו וראו את הדבר הגדול הזה אשר י"י עושה לעיניכם. ורבא, עם כל גדלו, לא היה אלא אמונא, ולא הגיע אפ"י למדרגת התנאים [כי לא נמצא בשום מקום בכל הש"ס אפ"י גבי שמואל האמורא, שמואל תנא הוא ופליג, כאשר אנו מוצאים איזה פעמים בש"ס, רב תנא הוא ופליג]. וק"ו שלא הגיע למדרגת שמואל הנביא, שהיה מנביאי הראשונים. לכן הקפידו עליו מן השמים. והנלע"ד כתבתי.

החכם הנז"ל – מחבר הספר – הוא בקי גדול ועצום. אשריו ואשרי חלקו. רואים שהוא בקי בש"ס ובספר הזוה"ק, משהו נפלא. אבל אולי – אחרי לחיכת עפר רגליו – חושבני כי ישנו כאן קצת מה לגמגם. הוא טוען, שסאבור מלכא היה בסדר, אולם הדבר לא כ"כ נראה. ראשית, במעשה דידן רואים כי הוא רצה לצער את רבא.

שערי יצחק – השיעור השבועי

והגאון בעל פחד יצחק תירץ, דכונת התביעה אטרוחי למריה, היינו בעת שהקב"ה משנה הטבע. וכל זה באדם שחי עם הטבע, ואינו חי באמונה חושית בהנהגת הקב"ה שמחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, אז נחשב שינוי הטבע כטירחא כביכול. אבל לאלו שבדרגת הכרת רבי חנינא בן דוסא, בהנהגה של המחודש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, עד שענה לבתו [שם דף כה] בתי, מה איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק, אצלו הנהגה של למעלה מדרך הטבע לא נחשבת כאטרוחי למריה. שהרי אצלו טבע ולמעלה מדרך הטבע, כולה הנהגה אחת, שהרי הוא חי באמונה בהמחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית.

ונראה להוסיף על דבריו, דמצינו בברכות [דף לה:]: שרבא אמר לרבנן, במטותא מינייכו, ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי, כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולה שתא. ופירש רש"י, יומי ניסן, ימי הקציר. יומי תשרי, דריכת הגתות והבדים. הרי רבא חי בניהוג של-טבע, ולכן אצלו נחשבת שינוי הטבע כאטרוחי קמי שמיא.

מובן, כי אלו שתי הנהגות שונות של צדיקים וחכמים.

גם בספר סוד ישרים [הובא בספר ספיר גזרתם ח"ב, מסכת תענית, דף ק"כ] מובא כך, אף שמצינו כמה נסים שנעשו לתנאים ואמוראים, כגון רפב"י שנקרע לו נהר גינאי [חולין דף ז.], ורחב"ד שאמר לחומץ ודלק [לקמן כה:], ומה שאמר אנטונינוס וכו' זוטי דאית בכו מחיה מתים [ע"ז דף י:], אכן כאשר האדם מצידו מסיר ממנו כל ההסתרות והשכחות ויראה אור בהיר, שמצד הש"י אין דבר שיהיה מוטבע, אלא נותן תמיד חיות אף בטבע, אז לא יהיה בעיניו שום חילוק בין הטבע להשתנות הטבע, ולא יהיה נקרא מצידו שינוי הטבע כאטרוחי למריה וכו', והוא יכל להתפלל על השתנות הטבע ויענהו הש"י. ואם יש בו כח קדושה להכניס מאורו אמונה זאת לכל העולם, יכל הוא להתפלל גם על נסים נגלים לכל העולם וכו'.

מובן אם כן, שאין סתירה בין הדברים.

בדברי בעל לשם שבו ואחלמה, לגבי ההבדל שבין הנסים שהיו בדורות הראשונים, לבין האחרונים.

זה דומה קצת, מעין החילוק שיש בזמנינו בין אדמורי"ם, לבין ראשי ישיבות, וכדומה...

המקור לכך, בספר נחלי מים [תענית שם], שכתב זאת בשם ספר פחד יצחק, להרה"ג יצחק הוטנר. וזה לשינוי, ומעורר הבעל פחד יצחק הגאון הגדול הרב יצחק הוטנר זצ"ל, הרי מסכתא תענית מלאה וגדושה בנסים שאירעו עם התנאים ואמוראים, והראש והראשון הוא רבי חנינא בן דוסא, כדאיתא הכא בסוגיא, ולא מצינו בשום פעם איזו תביעה עליו שהטרחת את קונך. ומה בין רבא לרבי חנינא בן דוסא?

ובאמת עיין שם ברש"י בד"ה בסכיני, שמבאר שקיבל רבא נזיפה בשביל שביקש הגשמים בתמוז שלא לצורך. ואף שעשה רבא כן כדי להצילו מהצער שרצה שבור מלכא לעשות לו מפני שגרם שמת אדם בבית דינו מחמת המלקות שקיבל, וכדאיתא בסוגיא שביקש – צ"ל שביקשה אמו של – שבור מלכא מרבא להתפלל על גשמים בתמוז, בכל זאת היה לרבא לדחקם להתפלל על דבר הצריך אז לעולם, ואף בזה היה יכול להראות להם הכח של תלמידי חכמים, ועד כמה מושלים הם על העולם על ידי תפילתם. רבא היה צריך להגיד להם, שיבקשו משהו אחר. הדבר הזה שאתם דורשים, הוא מיותר, תחפשו איזה דבר שנחונן, שתהיה תועלת. כך הוא מסביר.

ומכיון שלא עשה כן, והתפלל על גשמים בתמוז שלא לצורך, נחשב הוא שהטריח הקב"ה, וקיבל נזיפה.

לפי דבריו, אפשר למצוא חילוק נוסף, וא"כ יהיו לנו י"א חילוקים. הוא אומר, כי רבא היה יכול להציע להם, לדרוש דבר אחר. משא"כ חכמי קשטיליא, לא היו יכולים לומר לו להציע משהו אחר, מכיון שהם הבטיחו גשם. תוך כדי הדברים אני שם לב, כי ישנה כאן עוד תשובה.

שאלה מהקהל: הם יכלו לומר לו שכוונתם היתה שהם יכולים להוריד גשמים בחורף דוקא, בזמן עצירת גשמים.

תשובת מרן שליט"א: מובן שהמלך היה מפרש זאת כהתחמקות והתחכמות, ולא היה מסכים. ובפרט שכנראה הכתב שנתנו לו בחתימת ידיהם, היה כתוב בצורה סתמית.

בעת נעמוד, על החידוש הגדול של בעל הלשם [לשם שבו ואחלמה]. זאת הארה נפלאה. חיפשתי אחרי השיעור וראיתי כי בהרבה ספרים הביאו אותנו, אבל כמעט ולא דנים בדבריו, וברצוני לעורר משהו. אביא את דבריו, מתוך הספר קיימו וקיבלו, להרה"ג שלמה ברוודא זצ"ל, שכתב [בדף קל"ג] בזה"ל, והנה הראוני דברים נוראים ונפלאים מהקדוש המקובל הר"ש עליאשאו ז"ל בעל לשם שבו ואחלמה [כללי התפשטות והסתלקות, כלל ב' ענף ג' אות ט'] והמה מאירים כשמש בצהרים, וירו אות צמאוננו בענין זה כמים קרים על נפש עיפה, והעתקתי כמעט את כל דבריו לזכות בהם את הרבים.

וז"ל, הנה לכאורה יש לתמוה על התפעלות הנסים הללו, מחנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, ומדניאל בגוב האריות, וכן גם מאברהם אבינו ע"ה באור כשדים. הנסים הללו, הם נסים מרעישים. מתפעלים מהנסים האלה. והוא טוען, כי ישנה כאן תמיהה.

הלא מצינו בכמה צדיקים אחרונים הרבה מהם, שעשו כן מדעתם, ולא שלטה בהם האש. וכמ"ש בכתובות [דף ס"ז ע"ב], במר עוקבא ואשתו, שנכנסו לתנור מדעתם. וכן בר' זירא [בבא מציעא דף פ"ה סע"א]. כתוב עליו, שהוא 'חריך שקי'.

וא"כ מהו הרעש הגדול, מאברהם אבינו ע"ה באור כשדים. מהו הנס הכ"כ גדול? הרי אפילו אמוראים עשו זאת?

וכן מחנניה מישאל ועזריה בכבשן האש? וכן מצינו ג"כ [ברכות דף ל"ג ע"א] בר' חנינא בן דוסא, שהכניס את עצמו מדעתו בסכנת ערוך, ולא שלט בו. וא"כ מהו הרעש מהנס דדניאל בגוב האריות? והוא משיב כך, אמנם דע כי הענין בזה, הוא באמת מנפלאות תמים דעים ית"ש, ומדרכי הנהגתו הנעלמה הנעלם מעיני כל חי.

*

לפני שנמשיך, לגבי מה שהוא שואל, אולי אני מוכרח להגיד כבר בהתחלה, כי אינני מבין את שאלותיו. וכי אפשר להשוות, בין האחד לשני? את כבשן האש של אברהם אבינו, אל התנור של רבי זירא? או לכבשן האש, שהשליכו לתוכו את חנניה מישאל ועזריה? הרי כתוב במדרשי חז"ל, לגבי כבשן האש של אאע"ה באור כשדים, כי ארבעים

יום אספו עצים, ושלשה ימים לפני כן הבעירו את האש. כמובא במעל לועז ס"פ נח. ובתנא דבי אליהו זוטא פרק כ"ה מובא שהקיפו את אברהם עצים מארבע רוחותיו, חמש אמות לכל צד, וגבהם של עצים חמש אמות יעו"ש.

על דרך זה, נבוכדנאצר ציוה, שיכפילו את החום של כבשן האש, פי שבע מן הרגיל. כמו שנא' [דניאל ג', י"ט] בַּאֲדִין נְבוּכַדְנֶצַר הַתְּמָלִי חָמָא, וְצִלָם אֲנַפְוֵהִי אֶשְׁתַּנִּי, עַל שְׁדַרְךָ מִיֶּשֶׁד וְעַבְדִּי נָגוּ. עֲנֵה וְאָמַר לְמוֹזָא לְאַתְוָנָא, חַד שְׂבַעָה, עַל דִּי חֲזָה לְמוֹזָא.

משא"כ אצל רבי זירא, היה רק תנור רגיל ופשוט.

וכן לגבי גוב האריות, מה שהוא שואל מכך שהוא שם את הערוד. האם אתם יודעים, כמה אריות היו שמה בגוב האריות? אנחנו היינו חושבים, אולי ארבעה, או חמשה. אבל חז"ל גילו לנו, שהיו שם אלף וארבע מאות ששים וארבע אריות רעבים, שלא האכילו אותם יום שלם. אם כן, איך אפשר להשוות זאת לערוד אחד רגיל.

המאמר דלעיל מובא במדרש תהלים, וכן במדרש הגדול פרשת עקב [דף ר"ט] בזה"ל, כמה אריות היו? אלף וארבע מאות וששים וארבעה. ובמדרש שם, מובא החשבון. ואותם אריות היו רעבים, ואלה שהלשינו עליהם הם נענשו, שאכלו אותם האריות מיד כשהשליכו אותם לגוב, עוד לפני שהספיקו להגיע לקרקע.

אינני מבין את השאלה, אבל כך הוא אומר.

הערה מהקהל: גם האור החיים הקשה, מה הנס בקריעת ים סוף, הרי רבי פינחס בן יאיר חלק את נהר גינאי.

תשובת מרן שליט"א: כן. [נרחיב על כך בשיעור האזינו, שבת שובה].

שאלה מהקהל: אפשר להשיב עוד על קושיית הלשם, דכיון שנעשה נס בזה לאברהם בכבשן האש, נפתחה הדרך, ומעתה בקלות נעשה נס כזה בדורות הבאים. וכן כל כיו"ב. כדרך שפירשו הראשונים מדוע יוכבד שילדה את משה בגיל מאה ושלשים, לא נזכר בתורה שזה נס, כמו לגבי שרה אמנו, ואף שהיא ילדה רק בגיל תשעים.

תשובת מרן שליט"א: אך כנראה הוא הולך לפי דרך הרמב"ן, שנקרא נס כשהקב"ה הודיע על כך מראש ע"י נביא.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הבית האחרון (ר"ל בית שני, כמ"ש בזה"ק משפטים דף ק"ג ע"א, ועיינן פ' פינחס דף רכ"א ע"א) תורה ניתנה, אבל הדרה ויקרה, כבודה וגדולתה ותפארתה, אימתה פחדתה ויראתה, עשרה וגאותה וגאונה, זיעתה וזיותה, עוזה ועוזה, ממשלתה וגבורתה, לא ניתנו עד שנבנה הבית האחרון.

הפלא ופלא.

כתוב פה משהו, שצריך להבינו. כתוב כאן, כי יכפו את מלכו של עולם. זהו דבר מבהיל. ישנו לכך הסבר, אבל נדבר על כך בלנ"ד בשיעור הבא. למדנו עכ"פ כי הגילוי של שמות הקדושים, להשתמש בהם כדי לעשות נסים ונפלאות בעולם, זה נתגלה בפרסום גדול וכו' רק בימי ביהמ"ק השני. והוא מביא בהמשך, מאמר נוסף בזה"ל, עוד שם [ס"פ כ"ז ור"פ כ"ח], בתי גנזי ובתי אוצרותי, אין כל דבר חסר מכם. אמרו משאלותיכם, וינתנו לכם. ותאות נפשיכם מיד תיעשה. כי אין עת כעת הזאת, ואין זמן כזמן הזה.

אני יודע מה אתם מבקשים. ולבי הכיר מה אתם מתאווים. תורה מרובה אתם מבקשים. והמון תלמוד. ורוב שמועות. לשואל הלכה אתם מצפים. ולהמון רזי אתם מחמדים. להרבות תעודה הרי הרים. להעלות תושיה גבעות גבעות. להגדיל תלמוד בחוצות. ופלפול ברחובות. להרבות הלכות כחול היס.

זהו אינו רק העניין של סודות התורה, שמות קדושים, אלא גם ריבוי התורה.

ובנים (ר"ל תלמידים) כעפרות תבל, להושיב ישיבות בשערים. לפרש בהן איסור והיתר. לטמא בהם את הטמא, לטהר בהם את הטהור. להכשיר בהם את הכשר, ולפסול בהם את הפסול. להכיר בהם את הדמים, להורות לנידות מה יעשו. לקשור כתרים בראשיכם כו'.

עוד שם, בתי גנזי ובתי אוצרותי כו' כנו'. להם גנוז מימות עולם. ומימי בראשית להם מתוקן. ולא עלתה על לבי ליתנו לכל הדורות אשר מימות משה ועד עכשיו. לדור זה היה שָמוֹר, להשתמש בו עד סוף כל הדורות. ועל זה נאמר [חגי ב', ט'] גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון, מן הראשון.

והרי לנו מכל זה, כי מתחילת בית שני, הנה נפתחו שערי תורה, ונתגלה האור דצפייית המרכבה, ודכל סדרי מעשה בראשית, וניתן רשות לכל הרוצה

שאלה מהקהל: אבל כתוב בגמרא ברכות [דף כ.], שההבדל הוא מסירות הנפש. הגמ' אומרת, כי הסיבה שלראשונים היו נסים, מפני דקמאי הוו מסרי נפשייהו אקדושת ה' וכו'.

תשובת מרן שליט"א: אכן, אבל לא השאלה הזאת בדיוק. מובא שם למשל הסיפור עם רב אדא, שקרע את כרבותא של אותה כותית, כי חשב שהיא בת ישראל, וזה לא צנוע. למה להם הוה מתרחיש ניסא, ולנו לא מתרחיש ניסא. אבל זאת שאלה, לגבי דורות החכמים בעצמם. לא שאלו, מהדורות של אברהם אבינו וכו'. במלים אחרות, הוא שואל מהו ההבדל בין מה שישנו בזמן התנ"ך, לבין מה שישנו בזמן חז"ל. משא"כ שם בגמרא, השאלה על זמן חז"ל עצמם.

כפי שאמרת, אינני מבין את שאלת בעל הלשם, אבל עכ"פ זהו מה שהוא שואל.

ובהמשך הוא עונה על כך בזה"ל, הנה היה מנפלאות תמים דעים ית"ש, בהנהגתו הנעלמה, אשר כך עלה במחשבה לפניו מאז ומקדם, להתגלות בשפעת אור קדשו, ולמסור הכוחות והמפתחות דסדרי בראשית ורזי עולם, רק לדורות האחרונים אשר מבית שני והלאה. כי להם הנה ניתנה החמדה גנוזה הזאת, לשלוט בכל מעשה בראשית.

וזכו לזה, עד סוף הזמן דכל מייסדי התורה שב"ע"פ. כי הנה ניתן להם החמדה גנוזה הזאת, להשתמש בה כחפצם, הרבה יותר מבדורות הראשונים.

וכמו שכתוב בהיכלות דרבי ישמעאל כה"ג [פרק כ"ז כ"ח כ"ט], ע"ש בארוכה. ואמרו שם – תשמעו מאמר מבהיל. אנחנו מכירים קצת את הפרקי היכלות, כי משם הוא מה שאנחנו אומרים באשמורות, פת יש למעלה נקראים מבטלי גזרה, מפירי שבועה, משיבי חמה, מעבירי קנאה, מזפירי אהבה וכו' – אמר ר' ישמעאל, כך אמר ר' עקיבא משום רבי אליעזר הגדול, לא קיבלו עליהם אבותינו לשום אבן על אבן בהיכל ה', עד שכפו למלכו של עולם ולכל משרתיו, ונזקק להם, וגילה להם סודה של תורה, היאך יעשוהו והיאך ישתמשו בו (שהוא שימושי כל השמות). מיד הופיע רוח הקודש כו'.

עוד שם אמר ר' ישמעאל, כך אמר ר' עקיבא משום ר"א הגדול, מיום שניתנה תורה לישראל עד שנבנה

ליטול את השם שיבוא ויטול. ור"ל לכל מי שהכין את עצמו להתקדש בקדושה שלמעלה, ולהיות מהקדושים שעומדים לפני ה' תמיד. הנה נפתח להם מאז שערי אורה בכל סתרי תורה, וכל גזוי אוצרות חיים.

ונתקיים בהם מאז, מקרא שכתוב [שמואל ב' כ"ג, ג'] צדיק מושל יראת אלהים. ואמרו על זה בדברים רבה פרשת האזינו [סי' ב' ג'], הצדיקים מושלים כביכול במה שהקב"ה מושל בו' ע"ש בארוכה. וכן בב"ר [ר"פ ע"ז], אין כאל ישורון. אין כאל. ומי כאל, ישורון. הנאים והמשובחין שבכם בו' ע"ש. כי ניתן מאז רשות לצדיקים להשתמש בשרביטו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכמ"ש סנהדרין [דף ס"ה ע"ב], אי פָּעוּ צדיקי, פָּרוּ עלמא בו'.

אמנם הנה קודם העת דבנין בית שני, הנה היה ננעל עדיין השער בזה. ולא ניתן אז השליטה לשלוט על סדרי מעשה בראשית לכל הצדיקים כולם שבכל דור. אלא רק למעט מזער מיחידי סגולה המצויינים, אשר ראה רצונו ית"ש להתגדל ולהתקדש על ידיהם. וכמו כל נסי מצרים ודור המדבר, שנעשו ע"י משה רבינו ע"ה. וכן בכיבוש הארץ, שהיה לצורך כלל ישראל.

אבל זולת זה, הנה לא ניתן המפתח דשינוי סדרי בראשית, אלא רק לצורך שעה, ולאיה קדושים המצויינים אשר בחר בהם הוא ית"ש לקדש שמו עליהם. והם כל הנסים והנפלאות הנזכר בתנ"ך.

וכל זה הנה הוא ג"כ רק מסוד תיקון העתיד. וכמ"ש במדרש ויק"ר [פ' כ"ז סי' ד'], כל מה שהקב"ה עתיד לעשות ולחדש בעולמו לעתיד לבוא, כבר הקדים ועשה מקצתו ע"י נביאיו הצדיקים בעוה"ז בו' ע"ש. וע"י תיקונים תיקון כ"א. בהגר"א דף מ"ב סע"ב ע"ש. ואכמלה"א בזה.

אמנם מבית שני ואילך, אשר אז הנה נפתחו השמים, וגלי עמיקתא ומסתריתא [עמיקתא זו עומק המרכבה, ומסתריתא זה מעשה בראשית (סדר עולם פ"ל)] לכל מי שהכין את עצמו להתקדש בקדושה של מעלה, כנו"ל מספר היכולות, וניתן השליטה מאז לכל הקדושים שעומדים לפני ה' תמיד, לשלוט בכל מעשה בראשית, לשנות בהם כחפצם וכנו. ולכן הנה מצאנו לכמה תנאים ואמוראים שעשו נסים נפלאים בנקל מאד, מה

שנעשו בדורות הראשונים רק ע"י הנביאים המצויינים, והיו להם כ"ז לאות ולמופת. וכמו שמצינו בר' פינחס בן יאיר, שחלק את הנהר גינאי בנקל מאד, גם לה הוא טייעא שהלך עמו [חולין דף ז' ע"א]. וכן הנס דתחיית המתים אשר היו רק אליהו ואלישע מצויינים בזה.

ובדורות אחרונים דהתנאים בימי רבי. הנה אמרו עבו"ז [דף י' ע"ב], ידענא, זוטי דאית בכו מחיה מתים. וכן מצינו כמה מהם שהחיו את המתים בנקל מאד, הרבה יותר מאליהו ואלישע. כי הרי באליהו כתיב כמלכים א' [י"ז], ויתמודד על הילד שלש פעמים, ויקרא אל י"י וגו' וישמע י"י בקול אליהו וגו'. וכן באלישע במלכים ב' [ד'], ויבוא ויסגור הדלת בעד שניהם ויתפלל אל י"י ועל וישכב על הילד, וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וגו'.

אמנם בדורות האחרונים, נעשה להם הנס הזה בנקל מאד. וכמו שמצינו בר' יוחנן, שהחיה את רב כהנא [בבא קמא דף קי"ז ע"ב]. וכן רבה החיה את רבי זירא [מגילה דף ז' ע"ב].

לגבי רבא שהחיה את רבי זירא, זהו המעשה שהיה בפורים, שהוא השתכר. כתוב שם, 'שחטיה, ואחיה'. ישנם מפרשים, כי הדבר אינו כפישוטו, אלא כגון שהוא רק התעלף, לא ממש מת, ולפי זה אין ראיה. אבל הוא לומד, שהדברים כפישוטן, כמו שמקובל בדרך כלל.

וכן חנניא בן חכינאי, שהחיה את אשתו בתפילתו [כתובות דף ס"ב ע"ב]. וכן בענין עצירת גשמים, אשר נעצר ע"י אליהו זל"ט, ג' שנים [ר"ל ג' חדשים בראשונה וג' באחרונה וי"ב באמצע. כמ"ש ויק"ר פ' י"ט סי' ה']. והנה היה זה אצלו, לנס מצויין. וכמ"ש בסנהדרין [דף קי"ג סע"א]. ואמימר, שהיה מהאמוראים האחרונים, אמר בתענית [דף ח' ע"ב], אי לא דצריך לברייתא, בעינן רחמי ומבטלינן ליה. וכן הנפלאות ונוראות דחוני המעגל, ודר' יצחק בן אלישיב, ודר' חנינא בן דוסא, ודר' יוסי דמן יוקרת ובריה, וכיוצא. אשר בתענית [דף כ"ג כ"ד כ"ה].

אשר נראה מזה, כי כל סדרי בראשית היה מסוד בידם, מה שלא נמצא כ"כ בדורות הראשונים. וכ"ז הנה הוא מנפלאות תמים דעים ית"ש ומהנהגתו הנעלמה, להכניע ולשעבד כל פחות הטבע דמעשה בראשית כולם, לקדושים שבדורות האחרונים,

שערי יצחק – השיעור השבועי

א"כ יוצא, שיכול להיות כי לגבי שמות הקדושים, זהו עד סוף כל הדורות. אבל לגבי עניין התורה, לקבוע את ההלכות לדורות, זה רק אלפיים שנה.

אבל הנקודה היא, כדלקמן. אמרנו כי ישנו הבדל, בין אם מתנהגים עפ"י הטבע, לבין אם לא מתנהגים עפ"י הטבע. כך הבאנו, לפי הפחד יצחק. דהיינו, שזה שתי הנהגות שונות. ההנהגה של רבא היתה, בדרך הטבע. הוא היה גדול בתורה. ואילו הם היו צדיקים, שהיתה להם הנהגה יותר גבוהה, מבחינה רוחנית. מבחינה הלכתית, רבא הוא ה'מאן דאמר', והם היו יותר עוסקים בעניינים של צידקות ויראת שמים וכו'. זאת הנהגה אחרת. אבל כעת, הוא אומר חילוק אחר. היה להם כח בהנהגה, להשתמש בשמות הקדושים. ודבר זה התגלה, בבית שני.

אם כי לכאורה ישנה סתירה לכך, כי הבאנו בשיעור ממדרש איכה רבתי, שבזמן ביהמ"ק הראשון, הרשעים לא פחדו, כיון שהם ידעו כי ישנה להם את האפשרות להשתמש בכך, להשביע את השר של אש ושלמים וכו'. צריכים להבין זאת. ישנם כאן דברים, שצריך ליישבם. כנראה סוף סוף היו אז רק בודדים שידעו. מבית שני, זה נפוץ הרבה יותר.

וכן מצינו שהיו משתמשים בשמות קדושים גם לפני כן, כגון גבי יעקב אבינו ומשה רבינו. אלא שבבית שני נתפשט יותר, מה שאין כן לפני כן רק יחידי דיחידי סגולה].

רבא פעל בתפילה, פשוט, בלי שמות קדושים. רבא אמר את הפסוק, אלהים באזנינו שמענו וגו', ואנחנו לא ראינו. מספיק שהוא אמר את המלים הללו. משא"כ חכמי קשטיליא – כפי שאמרנו – נראה שהם פעלו בידיעה, נמסרו להם רזי תורה, פעולות ע"י שמותיו הקדושים יתב'. מי שראוי והגון, ויודע איך להשתמש בכך, ולכוון את הדברים. ממילא מובן, כי לכן אצל רבא הדבר נקרא, שהוא הטריח כלפי שמים. משא"כ אצל חכמי קשטיליא, כאשר הם פועלים בשמות הקדושים, זהו רצון ה'. הם פותחים את השערים, ויודעים איך לפעול בכך. זאת דרך אחרת.

אכן צריכים להבין, מה הפירוש שהם 'כפו את הקב"ה'? ומהו העניין, 'עד סוף ימי בית שני?' וגם אמרנו, כי לכאורה הגרי"ח בספרו גדולת חיים, אומר בדיוק ההיפך, כי הנסים הגדולים היו בדורות הראשונים. צריכים להבין זאת. או שישנה כאן

הרבה יותר מכדורות הראשונים, וכנז"ל מספר היבלות.

ולכן הוא, כי הנה כל אלו הקדושים המיוחדים אשר בדורות הראשונים שנעשה עמהם ג"כ כמה נסים נפלאים בשינוי הטבע, כמו אברהם אבינו ע"ה באור כשדים, וחנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, ודניאל בגוב האריות, וכן באליהו ואלישע שהחיו את הילדים, והיה נעשה כ"ז בסיבת גודל רום מעלתם וקדושתם הנפלאה, ונשתנה הטבע להם גם בעת תוקף שליטתה, הנה היה אז באמת כל אותם הנסים לאותות ומופתים גדולים, עד שחרדו ורעדו על זה כל יושבי תבל. והוא משום כי הנה אז לא הגיע עדיין העת לזה, לשלול הטבע ע"י יחיד.

משא"כ מבית שני והלאה, הנה נעשו כמה נסים נפלאים כיוצא בזה, בנקל מאד, ע"י כמה קדושי עליון, ונעשו בלא פרסום כלל, וגם בלא הכרח כל כך. ולא עוד, אלא שכמה מהם הנה הכניסו את עצמם בסכנה, והיו בטוחים שלא ישלוט הטבע עליהם, עד שלא היה נחשב אצלם לנס כלל וכו'.

ברם, צריכים לדייק כאן משאו.

אנחנו מדברים על חכמי קשטיליא, שזה לפני כחמש מאות שנה. והוא הרי אומר, שזהו רק לגבי ימי בית שני. ואכן ישנה לשון כזאת, כפי שמובא שם בהתחלה, 'עד סוף הזמן של מייסדי התורה שבע"פ'. אבל אני רואה קצת סתירה, כי במקום אחר כתוב [כמובא שם בהמשך], 'עד סוף כל הדורות'.

יכול להיות, שישנו הבדל. הרי בעניין התורה, ישנם 'אלפיים שנות תורה'. הרי יש אלפיים שנה תוהו, ואלפיים שנה תורה, ואלפיים שנה ימות המשיח, כדאיתא בעבודה זרה דף ט. ועוד מקומות. וכידוע, ההלכות נקבעו עפ"י המציאות של 'אלפיים שנה תורה'. אפילו שנשתנתה המציאות, למרות שכבר אין את הטעם, ההלכה לא משתנית. והאמוראים אינם יכולים לחלוק על תנאים, כיעויין להכסף משנה בפ"ב ממ"מרים. החזו"א הסביר, כי זהו בגלל שזה 'אלפיים שנה תורה'. דהיינו, רצון ה' היה, שיקבעו לפי המציאות של אז. מה שאח"כ נשתנתה המציאות, ישנן סיבות לכך, אבל ההלכה צריכה להיות לפי המציאות של אז. 'אלפיים שנה תורה', זהו מה שקובע את ההלכה, גם בתורה שבעל פה, בכל הדורות.

ברם צריכים לדעת, כי התשובה הזאת היא ללא טעם וללא ריח. וכי אם לא אמרו בתפילה, את פיטום הקטורת, הדבר הוא מעכב? נפילת אפים, זה מעכב? הרי זה רשות, כמ"ש הטור בסימן קל"א בשם רב נטרונאי גאון. כל הזמירות, זה מעכב? לא מעכב. ובא לציון. אם הם רוצים, הם יכולים להוריד אולי שני שלישי מן התפילה, כי הם לא לעיכובא. וכן בתפילת המנחה, וכי להגיד אשרי וגו', זה מעכב? לא. רק שמונה עשרה, זה מעכב. איזה מין תשובות אלו?

הערה מהקהל: אפשר להגיד הבינונו.

תשובת מרן שליט"א: בשעת הדוחק. אכן. אבל את זה אל תגיד, כיון שזאת לא טענה. כי כתוב, שזהו רק כאשר האדם מרגיש שאינו יכול לכוון. בשעת הדוחק. מי שטרוד ודחוק, או שקצרה לשונו וכו'. אבל ככה סתם, רוב התפילה לא מעכב, א"כ שוורידו את רוב התפילה, אם אינם רוצים תרגום. זאת התשובה שלהם?

תשמעו מה כתוב בספר העתים [סימן קע"ט, דף 267], בשם רבי שמואל הנגיד. וז"ל, וכתב הנגיד הכי אמר שמואל הלוי, אית מרבנן דאמרי, חלילה חלילה לבני ספרד, שיניחו את התרגום, כמו שאמרו שואלין הללו. שבספרד, מקום ריבוי תורה היה מזמן [בית] ראשון, מגלות ירושלם עד עכשיו. והנחת התרגום – דהיינו לבטל את אמירתו – דרך מינות היא, ולא נמצאת בהם מינות מעולם, אלא במקצת כפרים הסמוכים לארץ אדום, שמרננין עליהם שיש בהם צד מינות בסתר, והן כופרים בכך. וקדמונינו הלקו מהן אנשים שאמדום למלקיות, ומתו מתוך הלקאה. והאיך יניחו התרגום כלל וכו'.

שמעתם? הלקו אותם, והם מתו. והסיבה שזהו צד מינות, א' כיון שהתרגום הוא תקנה דרבנן, ב' הקראים לא מתרגמים מפני שאונקלוס מבאר העניינים בתרגומו לפי תורה שבע"פ. לכן הם לא רוצים תרגום, כיון שהם אינם מאמינים בזה. לכן דנו למלקות, את אלה שאינם מתרגמים. השם ירחם.

אתה הָרַאיתָ לדעת כמה חמור היה ביטול התרגום בעיניהם. וודעת ידידנו הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א, כי מלשון ספר העתים משמע שהלקו אותם על עניינים אחרים, ולא על שלא היו מתרגמים, ודו"ק עכ"ל. ויש לעיין בכך.

מחלוקת וסתירות, או שבעצם הכל נכון, רק שצריכים לדעת לגבי מה הדברים אמורים, איזה סוג נסים. ישנם נסים שהם ההיפך מן הטבע, וישנם נסים שהם רק באופן זמני. כגון להחיות מתים, אפשר להחיות מתים, אבל השאלה האם אותו אדם ימשיך לחיות, או שזהו רק למשך זמן מסויים. יש להגיד כאן, כמה וכמה גדרים וחילוקים.

השם ברוך הוא יאיר עינינו, שאכן נבין את הדברים בצורה הנכונה. ובלנ"ד נאמר בשיעור הבא מה שנלע"ד בזה בס"ד.

אבל כעת, אנחנו מודים להקב"ה על נסיו ונפלאותיו, שעשה לנו אפילו בזמנינו, בימים ההם בזמן הזה, שהקב"ה עושה לנו נסים ונפלאות, אשר לא נשמעו בכל הארץ ובכל הגויים. אבל, שאנחנו נהיה ילדים טובים... הקב"ה עושה לנו חסדים גדולים. ומצד שני, אנחנו מרגישים איומים מצד בני האמה, עוד מעט מגיע יום הדין וכו', עוד מעט יהיה חג הסוכות, מלחמת גוג ומגוג צ"ל אז כפי קבלת הגאונים, ודיברנו על כך לפני כשנה. מי יודע. ויהי רצון שנזכה כבר לגאולה שלימה בקרוב אכ"ר.

חומר עניין ביטול אמירת התרגום בקריאת ספר תורה.

לפי מה שהסברנו בשיעור הקודם, ישנם [עוד] כמה וכמה חילוקים. כפי שאמרנו, רבא היה צריך לכפר על העוון, של אותו אדם שמת ע"י המלקות. מן השמים רצו שרבא יתקן את החטא, שהוא הרג את אותו אדם שמת מפח המלקות שלו וכו'. אמרנו כמה וכמה חילוקים.

דרך אגב, אם אנחנו מדברים על אותו אדם שמת ע"י המלקות, ב"ה שמחזקים בזמן האחרון בעדתנו את עניין התרגום, כי ישנם רבים אשר נחלשו בנושא הזה. צריכים לדעת, שישנם כאלה אשר 'משיבים', כי כתוב בירושלמי שהתרגום אינו מעכב. אפילו מהרי"ץ [בעץ חיים דף ס"ה ע"ב] כתב זאת, שהתרגום אינו מעכב. ככה הם מנסים, לקרר את העניין.

וזה לשון מהרי"ץ [שם], אף על גב דאין התרגום מעכב, טעה מחזירין אותו [פר"ח ב' הירושלמי], והיינו במקום שנשתנה העניין (שם). ע"כ שמעתי כי יש חכמים בעיניהם הטוענים, הרי התרגום אינו מעכב, ואפילו מהרי"ץ כתב את זה.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,
נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם
הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר
ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב
המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה
מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה
כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת
למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את
הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

"מנויים לחיים"

ניתן לעשות מנוי חדשי (בהו"ק או בכ"א),
לקבלת חוברות "שערי יצחק"
מדי חודש לביתכם דרך הדואר.

לציבור הקדוש!

עריכת השיעורים בטוב טעם ודעת, הדפסתם
והוצאתם לאור, כרוכות בעלויות רבות!

על כן הננו פונים אל כל אחד ואחד, לסייע לנו
בהוצאות מרובות אלו

עלות הקדשת שיעור: 500 ₪
ל"מנויים לחיים" – 300 ₪ בלבד.

ומן שמיא תבורכו בכל מידי דמיטב,
בני חיי ומזוני.

בברכת התורה
הנהלת יד מהרי"ץ

טלפון: 050-4140741.

בשבח הקונטרס החדש 'מקרא קודש' – דיני ומנהגי
ראש השנה, מאת הרה"ג משה רצאבי שליט"א.

נסיים בבשורה טובה.

ב"ה זכה בני בכורי הרה"ג משה שליט"א, להוציא
לאור את החוברת מקרא קודש, הדברים מתוקים
מדבש, הלכות ראש השנה מסודרים בקצרה, בטוב
טעם ודעת, עם הערות וחידושים רבים. מי שיקרא
זאת, ידע לגבי כל פרט ופרט, איך ההלכה למעשה,
וכיצד להתנהג. כולל ענייני התקיעות. מהתחלת
ראש השנה, ועד הסוף. אשריו ואשרי חלקו. הדבר
חשוב מאד. כדאי לעבור על כך, סעיף אחר סעיף.

בפרק ג' סעיף כ"ט דף י"ח מובא מה שדיברנו בס"ד
בשנים האחרונות עפ"ד גאון עוזנו מהרי"ץ זיע"א,
שראו לומר בכל עשיית בסוף שמונה עשרה (דוקא,
ולא בקדישים) עושה השלום בה"א. יש להוסיף, כי
הדבר כנר' נשכת, מפני שאומרים זאת בלחש. ולכן
אני מוסיף לומר זאת בסוף ה'הסדרה' בליל ר"ה
וכיפורים.

שאלה מהקהל: האם הרב מסכים לכל מה שכתוב
בחוברת הזאת?

תשובת מרן שליט"א: הרב משה נר"ו הוא פה שני
שלי... לא רק זה, אלא כל מה שכתב בספריו, אפשר
לומר כמעט בעצימת עינים, ידו כידי, קולמוסו
כקולמוסי, ופיו כפי. וירבו כמותו בישראל.

ותיכתבו בספר החיים ובספר הזכרון.

הנהלת מוסדות יד מהרי"ץ
ופעיליה מאחלים לידידינו
ה"מנויים לחיים"
ולכל התומכים הנכבדים
ולכל בית ישראל
תיכתבו בספר החיים
ובספר הזכרון.